

ବିପ୍ଳବୀ ଆଶାବୋଧ

ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରାଣନାଥ

ରଚନା :

ଡଃ ଉପେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରସାଦ ନାୟକ

ଚିତ୍ରକଳା ପ୍ରକାଶନୀ

ଭୁବନେଶ୍ୱର

ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରାଣନାଥ

ରଚନା :

ଡଃ ଉପେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରସାଦ ନାୟକ

ପ୍ରକାଶକ :

ଚିତ୍ରକଳା ପ୍ରକାଶନୀ, ଭୁବନେଶ୍ୱର

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ :

୧୯୯୧

ପ୍ରଚ୍ଛଦ ଓ ବିଷାକ୍ତନ :

ବିଶ୍ୱ ମୋହନ ରଥ

ମୁଦ୍ରଣ :

ଏକାମ୍ର ପ୍ରେସ୍, ଭୁବନେଶ୍ୱର

ମୂଲ୍ୟ : ଦଶ ଟଙ୍କା

BIPLABI PRANANATHA

Written by :

Dr. Upendra Prasad Nayak

Published by :

Chitrakala Prakashni

Bhubaneswar

1st Edition :

1991

Cover & Design :

Biswamohan Rath

Printed at :

EKAMRA PRESS, BBSR.

Price :

Rupess ten only

ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରାଣନାଥ

ଏ ବହି ବିଷୟରେ ପଦ୍ୟ

ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟ ନାମରେ ଆଜିକାଲି ସାହା ଇଚ୍ଛା ତାହା ପ୍ରକାଶ ପାରି, ଯାହାକି ଓଡ଼ିଆ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ନିମ୍ନଗାମୀ କରାଇବାରେ ସହାୟକ ହେଉଅଛି । ବିଶିଷ୍ଟ ଜନନାୟକ, ମହାପୁରୁଷ ଜନ ସେବୀକା ଜୀବନୀ, ଶିକ୍ଷଣୀୟ କବିତା ଓ କାହାଣୀ ତଥା ଶିଶୁମାନଙ୍କ ମନୋରଞ୍ଜନ ନିମନ୍ତେ ମଜ୍ଜା କଥା ଆଦି ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ଖାଲି ଆଦର୍ଶର କଥା କହିଦେଲେ ତାହା ‘ବାଣୀ’ ହୋଇଥାରେ କିନ୍ତୁ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟ ପଦବାଚ୍ୟ ହେବନାହିଁ ।

ଏହିସବୁ ଦୃଷ୍ଟି କୋଣରୁ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟର ଯଥାର୍ଥ ମାର୍ଗ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହେବା ଉଚିତ୍ । ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରାଣନାଥ ଚନ୍ଦନାୟକଙ୍କ ଜୀବନ କାହାଣୀ ଉତ୍କଳର ଏକ ଅର୍ଦ୍ଧ-ଶତାବ୍ଦୀର ଇତିହାସ କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବନାହିଁ ।

ସମାଜ ସେବାରେ ତାଙ୍କର ତ୍ୟାଗ, ତାଙ୍କର ନିଷ୍ଠା ଓ ତାଙ୍କ ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର କାହାଣୀ ପ୍ରତିଟି ବିଷୟ ଶିକ୍ଷଣୀୟ ।

ପ୍ରାଣନାଥ ଏ ଦେଶ ଓ ଜାତିର ଅନ୍ୟତମ ବରପୁତ୍ର । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ଜୀବନ କାହାଣୀର ପ୍ରଭାବ ଆମର ଶିଶୁ ଓ ବିଶେଷତାମାନଙ୍କ ଜୀବନ ଗଠନରେ ସହାୟକ ହେବ ଭାବ ଏ ପୁସ୍ତକ ରଚନା କରିଅଛି । ପିଲାମାନେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହେଲେ ଶ୍ରମ ସାର୍ଥକ ହେଲା ବୋଲି ମନେ କରିବ ।

ଉପେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରସାଦ ନାୟକ

ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରାଣନାଥ

କେଡ଼େ ବିଶାଳ ଏଇ ଦୁନିଆଁ । କେଡ଼େ ମହତ ଏଇ ଜନ ସମାଜ । ଜଗତର ଏଇ କୋଟି କୋଟି ଜନ ଗଣଙ୍କ ବିଷୟରେ ଭାବିଲେ ସତରେ ଆଖି ପାଏ ନାହିଁ । କାହାର କେତେବେଳେ ଜନ୍ମ, କାହାର କେତେଦିନ ପାଇଁ ଜୀବନ ପୁଣି କାହାର କେତେବେଳେ ମରଣ ! ଏଇ ଜନ୍ମ, ଜୀବନ ଓ ମରଣ ମଣିଷ, ପଶୁପକ୍ଷୀ, ଗଛଲତା ସମଗ୍ର ଜୀବଜଗତ ପାଇଁ ସମାନ ଭାବରେ ଅଭିପ୍ରେତ ।

ଏହି ଚରନ୍ତ୍ରନ ଧାରାରୁ କେହି ବାଦ୍‌ଯାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ଜନ୍ମ ନିଅନ୍ତି, ନିଜର କର୍ମମୟ ଜୀବନ ଶେଷକରି ପୁଣି ବାହୁଡ଼ି ଯାଆନ୍ତି । ସେହି କର୍ମମୟ ଜୀବନ ଯାହାର ଯେତେ ସାଧନା ପୂର୍ଣ୍ଣ ତଥା ତ୍ୟାଗମୟ ହୋଇପାରେ ତାହାର ଜୀବନ ସେତେ ସଫଳ ହୋଇପାରେ ।

ମଣିଷ ମରିଯାଏ ସତ, କିନ୍ତୁ ସବୁ ଦିନକୁ ରହିଯାଏ ତାର କର୍ମ, ତା'ର ଯଶ ।

ଭଲ କାମ କଲେ ତାହା ଇତିହାସ ହୋଇ ରହେ । ତା'ର ସେହି ଭଲ କାମ ପାଇଁ ସେ ସାଧାରଣ ଜନଗଣଙ୍କଠାରୁ ଆଦର ପାଏ । ପୂଜା ପାଏ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ତାହା ଆଦର୍ଶ ହୋଇ ରହେ । ତେଣୁ ସେ ମରିବି ଅମର ହୋଇ ରହେ । ମଲା ପରେ ବି ସେ ସମଗ୍ର ଜନମାନସରେ ଅଲିଭା ହୋଇ ରହିଯାଏ ।

ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏମିତି ଜଣେ ଜଣେ ଯୋଗଜନ୍ମ ।
ଜନ୍ମ ନିଅନ୍ତି, ଯେ କି ଦେଶଜାତି ତଥା ସମଗ୍ର ଜନ ସମାଜ
ପାଇଁ ମହତ୍ତ୍ୱ କାମକରି ଅମର ହୋଇଯାନ୍ତି । ତାହାହିଁ ହୁଏ
ତାଙ୍କ ମଣିଷ ଜୀବନର ଚରମ ସଫଳତା ।

ମଣିଷ ଜନ୍ମ ନେବା ଅର୍ଥ ନୁହେଁ କେବଳ ଖାଇ ପିଇ
ସୁଖରେ ଜୀବନ ଅତିବାହିତ କରି ପୁଣି ଶେଷରେ ମରିଯିବା ।
ତେଣୁ କବି ଲେଖିଛନ୍ତି —

“ ନର ଜୀବନେ କିପରି କହ
ବିଶ୍ୱସେବା ଯେବେଟି ନାହିଁ
ବଞ୍ଚିବାର ଗଉରବ କି
ମାଟିରେ ଖାଲି ମିଶିବା ପାଇଁ ? ”

ବିଶ୍ୱର କୌଣସି ସେବା ନକରି ଜୀବନ ବିତେଇ
ଦେବାରେ କିଛି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ । ସମଗ୍ର ଜୀବଜଗତ ମଧ୍ୟରେ
ମଣିଷ ହେଉଛି ଏକ ଉଚ୍ଚ ଏବଂ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ପ୍ରାଣୀ । ତେଣୁ
ମଣିଷର କର୍ମ, ଜୀବନଧାରା ସଫଳା ମହତ୍ତ୍ୱ ହେବା ଉଚିତ୍ ।

ମାନବ ଜନ୍ମ ନେଇ ଯଦି ମାନବ ସମାଜ ପାଇଁ ସେ କିଛି
କରି ନ ପାରିଲା, ତା’ର ମାନବ ଜୀବନର କିଛି ଅର୍ଥ ନାହିଁ ।
କୌଣସି ସଫଳତା ନାହିଁ ।

ସମଗ୍ର ମାନବ ଇତିହାସକୁ ଅଧ୍ୟୟନ କଲେ ଜଣାଯାଏ,
ଏହି ମାନବ ସମାଜ ମଧ୍ୟରେ ବହୁ ମହାମନିଷୀ, ଜନ୍ମ ନେଇଛନ୍ତି

ଯେକି ବର୍ତ୍ତମାନ ସେତେବେଳେ ଏହି ଜନ ସମାଜ ପାଇଁ ରାଜି
ଯାଇଛନ୍ତି ରାଜି ରାଜି ସେବାର ସନ୍ତକ । ତାହା ବିଜ୍ଞାନ ହେଉ,
କଳା ହେଉ, ଦେଶ ସେବା ହେଉ ବା ମଣିଷ ଓଠରେ ହସ
ଟିକିଏ ପାଇଁ ହେଉ, ସବୁକିଛି ଏହି ଦେଶ ଆଉ ଜାତି ଗଠନ
ନିମନ୍ତେ ଅଭିପ୍ରେତ ।

ଏହିପରି ଏକ ଯୋଗଜନ୍ମା ଓ ଯୁଗଜନ୍ମା ହେଉଛନ୍ତି
ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରାଣନାଥ । ପ୍ରାଣନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ ।

ପ୍ରାଣନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ ଥିଲେ ମଣିଷର ସାଥୀ । ମଣିଷକୁ
ଭଲ ପାଇବା ଥିଲା ତାଙ୍କ ସ୍ୱଭାବର ପ୍ରଧାନ ସହଜାତ ଗୁଣ ।
କ୍ଷଣକ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଯେ କୌଣସି ମଣିଷକୁ ନିଜର କରି

ନେଇ ପାରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ହସ ହସ ମୁହଁ ଆଉ ମିଠା ମିଠା
କଥାରେ ଯେତେ ଜଟିଳ କୁଟିଳ ଲୋକ ହେଲେ ମଧ୍ୟ କ୍ଷଣକ
ମଧ୍ୟରେ କିଣିହୋଇ ଯିବ ।

ମଣିଷ ପରି ମଣିଷଟିଏ ଥିଲେ ପ୍ରାଣନାଥ । କିନ୍ତୁ ସେ
ଥିଲେ ଚର ବିପ୍ଳବୀ । ସେ ବିପ୍ଳବ ନଥିଲା ତାଙ୍କ ନିଜର ସ୍ଵାଧୀନ
କିନ୍ତୁ ଅର୍ଥ ପ୍ରାପ୍ତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ । ସେ ବିପ୍ଳବ ଥିଲା କେବଳ
ଜନଗଣଙ୍କ ହିତ ସାଧନ ଏବଂ ନାସ୍ୟ ଅଧିକାର ପାଇବା
ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ।

ଅନ୍ୟାୟ, ଅତ୍ୟାଚାର, ଶୋଷଣ, କଷଣ ବରୁଦରେ
ସେ ସବୁବେଳେ ସ୍ଵର ଉତ୍ତୋଳନ କରୁଥିଲେ । ନିଜେ କଷ୍ଟ
ସହି ଆନ ମୁଖରେ ହସ ପୁଟାଇବା ଥିଲା ତାଙ୍କର ନୀତି ।

ପ୍ରାଣନାଥ ବିପ୍ଳବୀ ଥିଲେ ସତ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ବିପ୍ଳବ
ନଥିଲା ଫୋପରେ, ନଥିଲା ଈର୍ଷାରେ-ଥିଲା କେବଳ ମହତ
କାର୍ଯ୍ୟରେ, ତାଙ୍କ ସ୍ଵର୍ଗ ସୁଲଭ ହସହସ ମୁହଁରେ ।

ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ଜନ୍ମ, ଜୀବନ ଓ କର୍ମ ବିଷୟରେ ଟିକିନିଖି
ଆଲୋଚନା କଲେ ତାଙ୍କ ତ୍ୟାଗମୟ ଅନାବଳ ଜୀବନ ତଥା
ଆଦର୍ଶ ବିଷୟରେ ଭଲଭାବେ ଜାଣିହେବ । ଯାହାକି ଆଜି
ତାହା ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରେରଣାର ପ୍ରଧାନ ଉପାଦାନ
ହୋଇ ରହିବ ।

ଜନ୍ମ ଓ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ

ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରାଣନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ ୧୯୦୫ ମସିହା
ନଭେମ୍ବର ୧୭ ତାରିଖରେ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଡିମିରି ଗ୍ରାମରେ

ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ନାମ ମଦନ ମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ ଓ ମାତାଙ୍କ ନାମ ଥିଲା ଚନ୍ଦ୍ରା ଦେବୀ । ସେ ତାଙ୍କର ଚାରି ଭାଇଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିଲେ ସର୍ବ କନିଷ୍ଠ ।

ବାଲ୍ୟ କାଳରୁ ତାଙ୍କର ପିତୃ ମାତୃ ବିସ୍ମୋଗ ଘଟିଥିବାରୁ ସେ ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ବଡ଼ ଭଉଣୀ ଧନମଣି ଦେବୀଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଲଳିତ ପାଳିତ ହୋଇ ବଡ଼ ହୋଇଥିଲେ ।

ଶିକ୍ଷା

ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ଛାତ୍ର ଜୀବନ ବଡ଼ ବିଚିତ୍ର ଥିଲା । ସେ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ବି.ଏ. ପଢ଼ୁଥିବା ସମୟରେ ମହାତ୍ମା-ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଝାସ ଦେଇ କାର୍ଯ୍ୟକରଣ କରିଥିଲେ । ତାପରେ ସେ ବନାରସର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର କାଶୀ ବିଦ୍ୟାପୀଠରେ ସେ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ସେଠାରେ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଥିଲେ

ଆଦର୍ଶବାଦୀ, ତ୍ୟାଗୀ, ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ଏବଂ ସମାଜବାଦୀ ଚନ୍ଦ୍ରା
ଚେତନାର ପ୍ରବକ୍ତା ଅତ୍ୟନ୍ତ ନରେନ୍ଦ୍ର ଦେବ । ଆତ୍ମସଂସ୍କାର
ନରେନ୍ଦ୍ରଦେବଙ୍କ ପ୍ରଭାବ ଓ ଆଦର୍ଶରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇ
ପ୍ରାଣନାଥ ଖଟ୍ଟିଶିଆ ମେହନତି ଜନତାଙ୍କ ପାଇଁ ନିଜକୁ
ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ଦେଇଥିଲେ । ଭାରତର ପୂର୍ବତନ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ
“ ଲାଲବାହାଦୂର ଶାସ୍ତ୍ରୀ, ଡଃ ଡି. ଭି. କେସକାର ପ୍ରଭୃତି ବହୁ
ତ୍ୟାଗୀ ତଥା ଏକନିଷ୍ଠ ଜନସେବୀଗଣ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନର ଛାତ୍ର
ଥିଲେ ।

କାଶୀ ବିଦ୍ୟାପୀଠରୁ ଶାସ୍ତ୍ରୀ ଉପାଧି ଲଭକରି ଫେରିବା
ପରେ ପ୍ରାଣନାଥ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମ ଓ
ଜନସେବାରେ ନିଜକୁ ବିନିଯୋଗ କରିଥିଲେ ।

ସ୍ବାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମ :-

ଜାତୀକୀଙ୍କ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଆନ୍ଦୋଳନ, ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନ ଆଦିରେ ଯୋଗଦାନ କରି ବନ୍ଦୁକାର କାରାବରଣ କରିଥିଲେ ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରାଣନାଥ ।

ଆମ ଦେଶ ଏହି ଭାରତକୁ ବ୍ରିଟିସ୍ ଶାସନ ହାତରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ନିଜର ଜୀବନ ଦେବାକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିଲେ ।

୧୯୩୦, ୧୯୩୨, ୧୯୩୯, ୧୯୪୦ ଓ ୧୯୪୨ ମସିହାରେ ଭାରତ ଛାଡ଼ି ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଭାଗନେଇ ପ୍ରାଣନାଥ ବହୁବର୍ଷ ଜେଲ୍ ଭୋଗ କରିଥିଲେ ।

ନିଜର ଜୀବନକାଳ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଦୀର୍ଘ ଦଶଥର ଜେଲ୍‌ରେ ବନ୍ଦୀ ଜୀବନ ଭୋଗ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ମନରେ ସେଥିପାଇଁ ଟିକିଏ ହେଲେ ଦୁଃଖ ନଥିଲା ।

ନିଜର ପତ୍ନୀ, ଟିକି ଓ ପରିବାର ବର୍ଗଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ଧାର କାରାଗାର ଭିତରେ ସଡ଼ି ସଡ଼ି ଅନେକ ଯାତନା ଭୋଗ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ କେବେ ଭୁଲି ପଡ଼ି ନଥିଲେ କିନ୍ତୁ ନିରାଶରେ କେବେ ପଛକୁ ଫେରି ଚାହିଁ ନଥିଲେ ।

ସେହି ଜେଲ୍ ଭିତରେ ଆଇ ମଧ୍ୟ ସ୍ଵାଧୀନତା ତଥା ନୂତନ ସମାଜ ଗଠନର ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖିଥିଲେ । ଜୀବନର ଶେଷ ନିଶ୍ଵାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂଗ୍ରାମ ଓ ସଙ୍ଗଠନରୁ ସେ କେବେ ଓହ୍ଲି ଯାଇନାହାନ୍ତି ।

ଜେଲ୍ ଭିତରେ ରହିବା ସେ ସଂଗ୍ରାମ ଅବ୍ୟାହତ ରଖିଥିଲେ । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, ଜେଲ୍ରେ ଥିବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜୀବନୀମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଣନାଥ ସମାଜବାଦୀ ଚେତନାର ଶିକ୍ଷା ଓ ପ୍ରେରଣା ଦେଉଥିଲେ । ସେ ନିଜ କଥାରେ ଏବଂ କାମରେ ଖୁବ୍ ଅଟଳ ଥିଲେ ।

ଥରେ ସେହି ଜେଲ୍ରେ ପ୍ରାଣନାଥ ଏକାଦିହମେ ୪୩ ଦିନ କାଳ ଅନଶନ କରି ଶେଷକୁ ରକ୍ତବାନ୍ତି କରିଥିଲେ ସିନା, କିନ୍ତୁ ନିଜ ନୀତି ଓ ନିଷ୍ପତ୍ତିରୁ ସେ କେବେ ଟଳିଯାଇ ନଥିଲେ । ଅନ୍ୟାୟ ଓ ଅତ୍ୟାଚାରକୁ ସେ କେବେ ମଥାପାତି ଯାହ ପାରୁନଥିଲେ । ଶୋଷଣ କଷଣ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଥିଲା ତାଙ୍କର ବିପ୍ଳବ । କେବଳ ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମ ନୁହେଁ, ଭାରତ ସ୍ଵାଧୀନତା ପ୍ରାପ୍ତିପରେ ମଧ୍ୟ ସେ ବହୁ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ବହୁ ନେତୃତ୍ଵ ନେଇଛନ୍ତି । କୃଷକ

ଆନ୍ଦୋଳନ, ଗଡ଼ଜାତ ଆନ୍ଦୋଳନ, ସାମ୍ୟବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ, ରେଲବାଇ ଧର୍ମଘଟ ଓ ୧୯୭୦ ମସିହାରେ

ବେତଲ୍ ଖଣି ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ନେତୃତ୍ୱ ନେଇ ଅନ୍ୟାୟ, ଅତ୍ୟାଚାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ସ୍ୱର ଉତ୍ତୋଳନ କରିଥିଲେ ।

ବିପ୍ଳବୀର ସ୍ନେହମୟ ଜୀବନ :-

ପ୍ରାଣନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ ମାନସିକ ସ୍ତରରେ ଜଣେ ବରଷ ବିପ୍ଳବୀ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଅନ୍ତର ଥିଲା ସେହି ଓ କରୁଣାରେ ଏକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଉତ୍ସାର । ସେ ମଣିଷକୁ ମଣିଷ ପରି ଭଲପାଇ ଶିଖିଥିଲେ । କାହାର ଦୁଃଖ ଓ ଯାତନା ସେ କେବେ ସହ୍ୟ କରି ପାରୁନଥିଲେ । ସବୁବେଳେ ହସହସ ମୁହଁ, ଦେହରେ ଗେରୁଆ ବସନ, କଥାରେ ପରକୁ ଆପଣାର କରି ପାରିବାର ଅପୂର୍ବ ଶକ୍ତି ତାଙ୍କୁ ଚେ ସ୍ମରଣୀୟ କରି ରଖିଛି ଓ ଯୁଗଯୁଗକୁ ରଖିଥିବ ମଧ୍ୟ ।

ଏତେ ବଡ଼ ବିପ୍ଳବୀ ଓ ତ୍ୟାଗୀ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଜୀବନଧାରା ଅତି ସାଧାରଣ ଓ ସରଳ ଥିଲା । ସେ ବହୁ ସମୟରେ ଗେରୁଆ ବସନ ପରିଧାନ କରି ଛତା ଖଣ୍ଡିଏ ଧରି କେବଳ ପାଦରେ ଚାଲିଚାଲି ବହୁ ପଥ ଯିବାଆସିବା କରୁଥିଲେ ।

କେବଳ ଦେଶହିତକର କାର୍ଯ୍ୟରେ ସେ ତାଙ୍କର ସମଗ୍ର ଜୀବନ ଅତିବାହିତ କରିଛନ୍ତି । ମଣିଷ ଓଠରେ ହସଧାରେ ଦେବା ପାଇଁ ସେ ଯେପରି ଭାବେ ଅକ୍ଳାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ କରିଛନ୍ତି ଓ ସାର୍ବଜୀବନ କଷ୍ଟ ଓ ଯାତନା ସହି-
ଛନ୍ତି, ତାହା ଭାଷାରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିହେବ ନାହିଁ ।

୧୯୭୫-୭୬ର କଳାହାଣ୍ଡି ଦୁର୍ଭିକ୍ଷବେଳେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଗ୍ରୀଷ୍ମରେ ନିଜେ ଡଳଡଳ କରି ଜଳି ଗାଁରୁ ଗାଁ ବୁଲି ଲୋକ-ମାନଙ୍କ ଦୁର୍ବଳସ୍ଥା ନିଜେ ଦେଖୁଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନେ କିପରି ସାହାଯ୍ୟ ସହାନୁଭୂତି ପାଇବେ ସେଥିନିମନ୍ତେ ସେ ପ୍ରଥମେ ସମ୍ଭାବ ପଦ ମାନଙ୍କରେ କଳାହାଣ୍ଡିର ସେହି କରୁଣ ଦୃଶ୍ୟ ଓ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ବିଷୟରେ ବିଚାରମାନ ଦେଇ କଳାହାଣ୍ଡିର କରୁଣ ଚନ୍ଦ୍ର ସଂପର୍କରେ ସଭିଙ୍କୁ ଅବଗତ କରାଇଥିଲେ ।

ଏକନିଷ୍ଠ ପ୍ରାଣନାଥ :-

ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରାଣନାଥ ଥିଲେ ଜଣେ ଏକନିଷ୍ଠ ପରମ ସାଧକ । ତାଙ୍କ ଜନସେବା ମୂଳକ ସାଧନାରେ କେବେ କେଉଁଠି ଶୁଚି ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏନାହିଁ ।

ସେ ଯେଉଁ କାମରେ ହାତ ଦିଅନ୍ତି, ତାହାକୁ ସଫଳ ନକଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନୀତିବ ଦେ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଆବିଷ୍କାରରେ ନେତୃତ୍ୱ ନିଅନ୍ତି, ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦାବୀ ହାସଲ ନକଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଛାଡ଼ନ୍ତି ନାହିଁ ।

ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ଜୀବନର ଅରମ୍ଭରୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତିକ୍ଷେପରେ ଏହି ସତ୍ୟ ପ୍ରତିପାଦିତ ହୋଇଛି । ଶିକ୍ଷା, ସଂଗ୍ରାମ, ସେବା ଓ ଶିକ୍ଷାମୁତନ ଗଠନ ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ସଫଳତା ହାସଲ କରିଛନ୍ତି ।

ଅନ୍ୟାୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ରୋହ :-

ପ୍ରାଣନାଥ ସବୁବେଳେ ଅନ୍ୟାୟ, ଅନୀତି, ଅତ୍ୟାଚାର ଅବିଚାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ହିଁ ବିପ୍ଳବ କରିଛନ୍ତି । କେବଳ

ଏଇଥି ପାଇଁ ସେ କଂଗ୍ରେସ ଛାଡ଼ି ସ୍ୱାମ୍ୟବାଦୀ କମ୍ୟୁନିଜିମ୍ ଦଳରେ ଯୋଗଦାନ କରିଥିଲେ ।

ସମାଜରେ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀ ଘିଅ ମନ୍ଦିରେ ଭସୁଥିଲା-
ବେଳେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀ ସବୁହାର ହୋଇ ଘୋଡ଼ିଲା
ପେଟରେ ଚକ୍ରାର କରିବା ସେ ସହ୍ୟ କରି ପାରୁ ନଥିଲେ ।
ଏହିଭଳି ସାମାଜିକ ବିଭେଦକୁ ବଦଳାଇ ଏକ ନୂତନ
ଧାରା ଗଠନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ସେ ସଦା ସର୍ବଦା ଆଗ୍ରହୀ
ଥିଲେ ।

ସମାଜରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ସମାନ ଅଧିକାର ଅଛି । ତେଣୁ
ଜଣେ ରାଜଦଣ୍ଡ ଘୋଗକରି ଆଉ ଜଣେ ଖାଇବାକୁ
ନପାଇବାର ଦୁଃଖ ସେ ସହ୍ୟ କରି ପାରୁନଥିଲେ ।

ସାମ୍ୟବାଦୀ ଚନ୍ଦ୍ରା ଚେତନାରେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ
କରି ଓଡ଼ିଶାରେ ମାର୍କସ୍‌ବାଦ ଧାରା ଗଠନର ଆରମ୍ଭ କରି-
ଥିଲେ । ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସେ ଯେପରି ଭଲ ପାଉଥିଲେ
ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ତାଙ୍କର ପ୍ରାଣ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି କାନ୍ଦି
ଉଠୁଥିଲା ।

ବେଜେଲ୍‌ଗେଟ୍ ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ :-

ବ୍ରିଟିସ୍ ପକ୍ଷରୁ ନିୟୁତ ପଲିଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟ ବେଜେଲ୍
ଗେଟ୍ ସାହେବଙ୍କ ଅତ୍ୟାଚାରରେ ପ୍ରଜାମାନେ ଭୀଷଣ ଅତିଷ୍ଠ
ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ପ୍ରଜା ଆନ୍ଦୋଳନ ଫଳେ ଘନୀଭୂତ
ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ତାହାର ଫଳ ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ
ମାଡ଼ରେ ବେଜେଲ୍‌ଗେଟ୍ ସାହେବ ପ୍ରାଣଦେଲେ ।

ରଣପୁରରେ ଏହି ବେଜେଲ୍‌ଗେଟ୍ ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ ପରେ
ସେଠାରେ ନୃସିଂହ ଅତ୍ୟାଚାର ଚାଲିଲା । ଚାରିଆଡ଼େ

କୋକୁଆଭୟ ଖେଳିଗଲା । ଲୋକମାନେ ଭୟରେ ଗାଁ ।
ଶ୍ରୀ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଠିକ୍ ସେହି ଘନ-
ଘଟା ବେଳେ ଅଣ୍ଟାଭିଡ଼ି ବାହାରିଥିଲେ ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରାଣନାଥ ।

ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ କରିବା ସେମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ
ଖାଦ୍ୟବସ୍ତୁ ଆଦି ଯୋଗାଇବା ଦିଗରେ ପ୍ରଧାନ ସଙ୍ଗଠନ
ଦାୟିତ୍ବ ନେଇଥିଲେ ଏହି ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରାଣନାଥ ।

ବେଜେଲ୍‌ଗେଟ୍ ହତ୍ୟା ମକଦ୍ଦମାରେ ସଂପୃକ୍ତ ନେତା-
ମାନଙ୍କୁ ଜେଲ୍‌ରେ ରଖାଯାଇ ତାହାର ବିଚାର ଚାଲିଥାଏ ।
ମୁଦାଲ୍‌ମାନଙ୍କ ତରଫରୁ କଟକର ଓକିଲ ଦୀନବନ୍ଧୁ ସାହୁ,
ଗଦାଧର ଜେନା ଓ ମହମ୍ମଦ ହୁନିଙ୍ଗ୍ ମକଦ୍ଦମା ଲଢ଼ୁଥାନ୍ତି ।
ଏହି ମକଦ୍ଦମା ଲଢ଼ିବା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଅର୍ଥ ଭରଣା
ନିମନ୍ତେ ଓ ତାହାର ତଦାରଖ ନିମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଶାନ୍ତି
କମିଟି ଗଠନ କରାଯାଇଥିଲା ତାହାର ସମ୍ପାଦକ ଥିଲେ ଏଇ
ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରାଣନାଥ । ବାହାରେ ବୁଲି ଚାଲି ସଂଗ୍ରହ କରି

ଘର ଭିତରେ ବସୁନ୍ତର ସତୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଇଁ
ଚୁଡ଼ା ଚୁଡ଼ଲ ଯୋଗାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କୋଟ୍ରେ କେସ୍
ଲଢ଼ିବା ପାଇଁ ବହୁ ଜଷ୍ଟ ସ୍ୱୀକାର କରିଥିଲେ ପ୍ରାଣ-
ନାଥ ।

କେବଳ ଯେତିକି ନୁହେଁ, ସଭା ସମିତି କରି ଏ
ମକଦ୍ଦମା କିପରି ଚାଲିବ ତାହାର ପ୍ରଣ୍ଟି ଉଦ୍ଦୀପନା କରୁ
ଥିଲେ ପ୍ରାଣନାଥ । ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ସରକାର ଏକଥା ଜାଣି
ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କୁ ରଣପୁରରେ ପ୍ରବେଶ ନକରିବାକୁ
ଆଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସାହସୀ ଲଢ଼ୁଆରଥୀ ବିପ୍ଳବୀ
ପ୍ରାଣନାଥ ଏଥିରେ ଦବିଯିବା ଲୋକ ନଥିଲେ । ସେ
କୌଶଳର ସହ ସମସ୍ତ ସଙ୍ଗଠନ ଯଥାବିଧିରେ ଚାଲୁ
ରଖିଥିଲେ ।

ବିବାହ ଓ ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନ-

ପ୍ରାଣନାଥ ଥିଲେ ଜଣେ ତପସ୍ୱୀ ପ୍ରାକ୍ତମ ସାଧକ ।
ସଂଗ୍ରାମ, ଜନସେବା ଓ ସମାଜ ସେବାକୁ ସେ ନିଜ ଜୀବନର
ବ୍ରତ ଭାବେ ଛାଡ଼ାବସ୍ତ୍ରାରୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥିଲେ ।
ତେଣୁ ବିବାହ, ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନର ମୋହ କିବା ଧନ-
ରହ ପିପାସା ତାଙ୍କୁ ବିଶେଷ ଆକୃଷ୍ଟ କରି ପାରିନଥିଲା ।

ପାରମ୍ପରିକ ଚରାଚରତ ରୀତିରେ ସେ ବିବାହ କରି-
ଥିଲେ ସତ କିନ୍ତୁ ପତ୍ନୀ, ଝରିବାର ଓ ଘର ସଂସାରଠାରୁ ସେ
ଦୂରରେ ଥିଲେ । ସଭା ସମିତି, ସଂଗ୍ରାମ ସଙ୍ଗଠନ ଏବଂ

ଅନ୍ୟାୟ ବରୁଦରେ ବପୁର ଥିଲା ବସପୁରୀ ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଲକ୍ଷ୍ୟ ।

ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଗୋହାଟ ନିବାସୀ କୃଷ୍ଣମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ ଥିଲେ ଜଣେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଚୀଢ଼ କବି ଓ ସଙ୍ଗୀତଜ୍ଞ । ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ଅପୂର୍ବ ନିଷ୍ଠା, ଜନସେବା, ସ୍ଵସ୍ଥବାଦତା ଓ ଅମାୟିକ ବ୍ୟବହାର ଏବଂ ସାମ୍ୟବାଦ ଚିନ୍ତାଧାରାରେ ପ୍ରୀତି ହୋଇଥିଲେ । ନିଜ କନ୍ୟା ମଞ୍ଜୁରୀଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ ବରପାତ୍ର ଭାବେ ବିବେଚନା କରିଥିଲେ ଏବଂ ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ସହ ମଞ୍ଜୁରୀଙ୍କର ଶୁଭ ପରିବ୍ରାଜ ସମାହିତ କରିଥିଲେ ।

୧୯୩୫ ମସିହା ଜୁନ୍ ୨୮ ତାରିଖ ନେତ୍ରୋତ୍ସବ ଶୁଭ ତିଥିରେ ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କର ବିବାହ ହୋଇଥିଲା । ସେତେବେଳେ ବିଭା ହେବାକୁ ବର ସାଧାରଣତଃ କନ୍ୟା ଘରକୁ ପାନକିରେ ବସି ବାଣ ଭୋଗଣୀ ସହ ବରଯାତ୍ରୀଙ୍କ ଗହଣରେ ଆଜିକାଲି ପରି ଯାଉଥିଲେ । ସାମ୍ୟବାଦୀ ସମାଜବାଦୀ ଚେତନାର ନେତା ବପୁରୀ ପ୍ରାଣନାଥ କିନ୍ତୁ ଏହାର ପକ୍ଷପାତି ନଥିଲେ । ଲୋକମାନଙ୍କ ଘିଠିରେ ବୁଝାହୋଇ ଯିବାକୁ ନାପସନ୍ଦ କରି ନିଜେ ଚାଲିଚାଲି ଖୁବ୍ ନିରାଡ଼ମ୍ବର ସହକାରେ ବୁଝାହେବାକୁ ଯାଇଥିଲେ ।

ଜାମାତାଙ୍କର ଏ ପ୍ରକାର ଉଚ୍ଚ ଚିନ୍ତା ଧାରା ଦେଖି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ କବି କୃଷ୍ଣମୋହନ ।

ମଞ୍ଜୁରୀ ପଟ୍ଟନାୟକ ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ଧର୍ମପତ୍ନୀ ସାଜି ଆସି ସାର୍ବଜୀବନ ବହୁ ଦୁଃଖକଷ୍ଟ ଓ ଅଭାବ ଅସୁବିଧା ମଧ୍ୟରେ ଗତି କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ସ୍ଵାମୀଙ୍କ ନୀତି ଓ ଆଦର୍ଶରୁ କେବେ ଓହ୍ଲି ଯାଇନଥିଲେ ।

ପତ୍ନୀଙ୍କ ସହ ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରାଣନାଥ

ମଞ୍ଜୁରୀଦେବୀଙ୍କ ସହଯୋଗ ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ସମାଜ ସେବା ଓ ଜନସେବାକୁ ଅଧିକ ମୁହାରିତ କରିବାରେ ସହାୟକ ହୋଇ ପାରିଥିଲେ । ପ୍ରାଣନାଥ ଛଅଟି ପୁତ୍ରର ଜନକ ହୋଇଥିଲେ ସତ, କିନ୍ତୁ ପିଲାମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ଭଲମନ୍ଦ ଦାୟିତ୍ବ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ପତ୍ନୀ ମଞ୍ଜୁରୀ ଦେବୀ ।

ପ୍ରାଣନାଥ ବଡ଼ ଚାକିରୀ କରିବେ ବୋଲି ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ପିତାମାତା ଆଶା କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଯାହାଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଏ ସମାଜରେ ଏକ ବିରାଟ ଜନମଙ୍ଗଳ କାର୍ଯ୍ୟ ସମାହୃତ ହୋଇ ପାରିବ, ସେ ବା କେମିତି କେବଳ ଏକ ବେତନ ଛୋଟୀ ଚାକିରୀଟିଏ କରି ନିଜକୁ ଏତେ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ କରି ଦେଇଥାନ୍ତେ ।

ନିଜେ ମଞ୍ଜୁରୀଦେବୀ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ ଜଣେ ସମାଜ ସେବକା । ସ୍ଵାମୀଙ୍କ ଆଦର୍ଶରେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ସବୁ ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ ସେ ବିନା ଗ୍ରାମରେ ସହ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ବହୁ କଷ୍ଟରେ ସେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ମଣିଷ କରି ପାରିଥିଲେ । ସବୁବେଳେ ସେ ସ୍ଵାମୀଙ୍କୁ ସାହସ ଓ ସହଯୋଗ ଦେଇ ଆସିଥିଲେ । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, ପିତା କୃଷ୍ଣମୋହନ, ଓ ସ୍ଵାମୀ ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ପ୍ରେରଣାରେ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ନାନାଦି କାବ୍ୟ କବିତାଦି ସାହିତ୍ୟ ରଚନା କରିଥିଲେ ।

ବିଧାୟକ ପ୍ରାଣନାଥ-

ପ୍ରାଣନାଥ କେବଳ ଜଣେ ସଙ୍ଗଠକ ବା ଆନ୍ଦୋଳନ-କାରୀ ନଥିଲେ, ସେ ମଧ୍ୟ ସଂସଦୀୟ ରାଜନୀତିରେ ଭାଗ ନେଇ-ଥିଲେ । ୧୯୩୪ ରେ ପ୍ରାଣନାଥ ଥିଲେ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଥମ

କଂଗ୍ରେସ ସାମ୍ୟବାଦୀ ସମ୍ମିଳନୀର ସଭାପତି । ୧୯୩୭
ନିର୍ବାଚନରେ ପ୍ରାଣନାଥ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରୁ
କଂଗ୍ରେସ ସେ'ସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ପକ୍ଷରୁ ନିର୍ବାଚନ ଲଢ଼ି ନିର୍ବା-
ଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ସ୍ଵାଧୀନତା ପରେ ମଧ୍ୟ ୧୯୫୭ରେ
କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ପକ୍ଷରୁ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରୁ
ନିର୍ବାଚନରେ ବିଜୟ ଲାଭ କରିଥିଲେ ।

ଖୋର୍ଦ୍ଧାକୁ ସେ ନିଜ ଜୀବନର କର୍ମସ୍ଥଳୀ ଭାବେ ବାଛି
ନେଇଥିଲେ । ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମ ଓ ପ୍ରଜା ଆନ୍ଦୋଳନ ଠାରୁ
ଆରମ୍ଭ କରି ଶିକ୍ଷାର ବିକାଶ ଆଦି ନାନାଦି ଜନହୃଦକର
କାର୍ଯ୍ୟରେ ସେ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଅଞ୍ଚଳର ପ୍ରଭୁତ ଉନ୍ମତ୍ତ କରି
ଯାଇଛନ୍ତି । ସାଧାରଣ ଜନଗଣଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ତାଙ୍କର ତ୍ୟାଗ ଓ
ଆଦର୍ଶକୁ 'ସାଧାରଣ ଭାବେ ବର୍ଣ୍ଣିବା କରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ' ।

ଅନାୟିକ ସ୍ଵଭାବ

ପ୍ରାଣନାଥ ଜଣେ ଆକଳ୍ପ ବିପ୍ଳବୀ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ
କଣ୍ଠରେ ରୁଷତା ନଥିଲା । ସେ ଅତି ସରଳ ମିଷ୍ଟଭାଷୀ ଥିଲେ ।
ସବୁବେଳେ ହସ ହସ ମୁହଁରେ କଥାକହି ସମସ୍ତଙ୍କୁ କଣି
ନେଇ ପାରୁଥିଲେ । ଯେତେ ରାଗୀ, ନିର୍ଦ୍ଦୟ ବା ନିଷ୍ଠୁର
ଲୋକଟିଏ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ମିଠାକଥା ଓ ଅନାୟିକ
ବ୍ୟବହାରରେ ଅକ୍ଳେଶରେ ବଦଳି ଯାଇ ପାରୁଥିଲା ।

ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ

ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରାଣନାଥ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ ଜଣେ ବଳିଷ୍ଠ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରେମୀ । ଶିକ୍ଷାର ବିକାଶ ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଥିଲା ଅନେକ ସ୍ୱପ୍ନ ।

ଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜଟଣୀରେ ଉଚ୍ଚ ଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ଖୋର୍ଦ୍ଧା କଲେଜ ତାଙ୍କର ଦୁଇଟି ପ୍ରଧାନ କର୍ତ୍ତା । ମଦନ ମୋହନ ମାଲବ୍ୟଙ୍କ ପରି ଖୋର୍ଦ୍ଧାରେ ଏକ ଆଦର୍ଶ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପନ କରି ଅସଂଖ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଥିଲା ତାଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଅଭିଳାଷ ।

୧୯୪୫ ମସିହାରେ ଜେଲ୍‌ରୁ ଖଲାସ ହୋଇ ଆସି ସେ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଜଟଣୀଠାରେ ଗୋଟିଏ ହାଇସ୍କୁଲ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ । ତାହା ଏବେ ଏକ ବିରାଟ ବଡ଼ ଆଦର୍ଶ ସ୍କୁଲ ଭାବେ ପରିଗଣିତ । ତାପରେ ସେ ତାଙ୍କର ପ୍ରିୟ କର୍ମଭୂମି ଖୋର୍ଦ୍ଧାରେ ବିଖ୍ୟାତ ବରୁଣେଇ ପାହାଡ଼ର ପାଦଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କଲେ । ୧୯୫୯ ମସିହା ଜୁଲାଇ ୧୯ ତାରିଖରେ ତାହା ଉଦ୍ଘାଟିତ ହୋଇଥିଲା । ଓଡ଼ିଶାର ତତ୍କାଳୀନ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଉତ୍କଳ କେଶରୀ ତ୍ରୟବିଂଶତୀ ମହତାବ ତାହାକୁ ଉଦ୍ଘାଟନ କରିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାର ତତ୍କାଳୀନ ଅର୍ଥମନ୍ତ୍ରୀ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ସିଂହଦେଓ ସମ୍ମାନୀତ ଅତିଥି ଓ ତ୍ରୟବିଂଶତୀ ସଭାର ସଭାପତି ଭାବେ ଯୋଗଦାନ କରିଥିଲେ ।

ସେହି କଲେଜଟିର ପରିଚ୍ଛଳନା ନିମନ୍ତେ ବହୁ କଷ୍ଟ ସ୍ୱୀକାର କରିଥିଲେ ପ୍ରାଣନାଥ । ଓଡ଼ିଶା ତଥା ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ବୁଲିବୁଲି ଚାଲି ସଂଗ୍ରହ କରି କଲେଜକୁ ସୁରୁରୁ ରୂପେ ତଳାଇଥିଲେ । ଏହି କଲେଜ ତାଙ୍କ ନାମରେ ନାମିତ

ହୋଇ ଆଜି ପ୍ରାଣନାଥ କଲେଜ ଭାବେ ପରିଚିତ । ଏହି ପ୍ରାଣନାଥ କଲେଜର ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ, ଛାତ୍ର ଛାତ୍ରୀ ସଂଖ୍ୟା ଆଦି ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଜି ଓଡ଼ିଶାର କେତୋଟି ପ୍ରଧାନ କଲେଜ-ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟତମ ଭାବେ ପରିଗଣିତ ହୋଇ ପାରିଛି ।

ଆଦର୍ଶ ବିଶ୍ୱ ବିଦ୍ୟାଳୟଟିଏ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ଥିଲା ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କର ସ୍ୱପ୍ନ । କିନ୍ତୁ ସେହି ସ୍ୱପ୍ନକୁ ପ୍ରକୃତ ରୂପ ଦେବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ ମଣିଷୀର ମଣିଷୀକୁ । ତାଙ୍କ

କଳ୍ପିତ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇ ପାରିନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ଖୋର୍ଦ୍ଧାର ପ୍ରାଣନାଥ କଲେଜ ଆଜି ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେ ଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ଥାନ ଦାବୀ କରିପାରେ—ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ କାହିଁ ।

ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ ସାଧନା :-

ଜେବଳ ଜନସେବା ନୁହେଁ, ସେ ମଧ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ସେବା କର ଯାଇଛନ୍ତି । ବିପ୍ଳବୀର ଶାସିତ ଲେଖନୀ ନୀରବ ରହି ପ୍ରାଉନ । ତେଣୁ ତାଙ୍କର ଚନ୍ଦ୍ରା ଓ ଭାବନାକୁ ସେ ତାଙ୍କର ଲେଖା ମାଧ୍ୟମରେ ରୂପ ଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରାଣନାଥ ମୂଳରୁ ଥିଲେ ଜଣେ ସାହିତ୍ୟାରାଗୀ ।

ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକାକୁ, ଲେଖିବାକୁ ଓ ସାହିତ୍ୟ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭଲ ପାଉଥିଲେ । ସେ ଆସନ୍ତା କାଲି ମାସିକ ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକାରେ ଲେଖାଲେଖି କରୁଥିଲେ । ସେ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ‘ନୂଆ ଦୁନିଆଁ’ ନାମକ ଏକ ପତ୍ରିକାର ସମ୍ପାଦନା କରୁଥିଲେ ।

ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ଚେଷ୍ଟାରେ ନିଜ ଶ୍ଵଶୁର କବି କୃଷ୍ଣମୋହନ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ‘ଆସନ୍ତା କାଲିର ସାହିତ୍ୟ’

ନାମରେ ଏକ ପୁସ୍ତକ ସେ ରଚନା କରି ଯାଇଛନ୍ତି । ସାହିତ୍ୟ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ମତ ଥିଲା — ଅସନ୍ତା କାଲିର ସାହିତ୍ୟ ହେବ ପ୍ରଗତି ଶୀଳ ସାହିତ୍ୟ ।

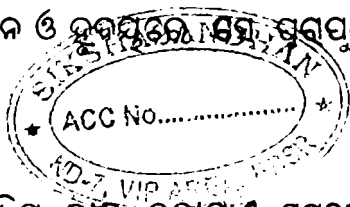
ତାଙ୍କର ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ ଯଥା ସମ୍ଭବ ଘଟଣାବିନ୍ଦୁ, ତଥ୍ୟ ମୂଳକ ଓ ସତ୍ୟାଗ୍ରୀତ । ନିରପେକ୍ଷ ଭାବରେ ସତକଥା ଲେଖିବାକୁ କେବେ ପଛାଇ ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ ।

ସେ ଯାହା କହୁଥିଲେ ସେ ତାହାକୁ ଖୁବ୍ ଚକ୍ରାର ଭାବେ ଲେଖି ପାରୁଥିଲେ । ଅନେକ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା ନିଜର ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କର ସେହି ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାଶିତ ଗ୍ରନ୍ଥ “ଅସନ୍ତା କାଲିର ସାହିତ୍ୟ” ନୂଆ ଚେତନା ଓ ନୂଆ ଆଦର୍ଶର ପଥ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାରେ ସେ ସହାୟକ ହୋଇ ପାରିବ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ଖୋର୍ଦ୍ଧାଗଡ଼ର ମଉଡ଼ମଣି

ପ୍ରକୃତରେ ପ୍ରାଣନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ ଥିଲେ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଯାହା ମଉଡ଼ମଣି । ସେହି ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରାଣନାଥ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ପାଇଁ ଯାହା ଯାହା କରିଯାଇଛନ୍ତି ଏବଂ ବୀର ଭୂମି ଖୋର୍ଦ୍ଧାକୁ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର କରି ସେ ଯେପରି ଭାବେ ଖୋର୍ଦ୍ଧାବାସୀଙ୍କ ସେବାରେ ନିଜକୁ ବିନିଯୋଗ କରି ଯାଇଛନ୍ତି ତାହା ଆଜି ନୁହେଁ କାଳକାଳକୁ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଇତିହାସରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥିବ ।

ଯେଉଁ ବୀର ମାଟି ଖୋଦି । ମହାମନ୍ତ୍ରୀ ଜୟୀରାଜଗୁରୁ,
 ସେନାପତି ବକ୍ସି ଜଗବନ୍ଧୁଙ୍କ ପରି ବୀରଙ୍କୁ ବୁକୁରେ ଧରି
 ଥିଲୁ । ଯେଉଁ ଖୋଦିକୁ ଶତ୍ରୁ କବଳରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ
 ସେମାନେ ଜୀବନ ଦେଇ ଶହୀଦ ହୋଇଗଲେ—ସେହି ବୀର
 ମାଟି ଇତିହାସ ଛୁସିଦି ଖୋଦିର ମମତାରେ
 ବାନ୍ଧି ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ବସୁନ୍ଧା ପ୍ରାଣନାଥ ।
 ଖୋଦିର ପ୍ରତି ଅଶ୍ରୁ ପରମଶୁ ସହିତ ସେ ନିବିଡ଼
 ଭାବେ ପରିଚିତ ଥିଲେ । ସେ କେବଳ ପରିଚିତ ଥିଲେ ତା
 ନୁହେଁ—ଖୋଦିବାସୀଙ୍କ ମନ ଓ ହୃଦୟରେ ସେ ପ୍ରବଳ
 ବାନ୍ଧି ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ।

ଏବେବି ଖୋଦିର ପିଲୁ ଠାରୁ ବୃତ୍ତାନ୍ତାଏ ସମସ୍ତେ
 ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ନାମ ଶୁଣିଲେ ଆନନ୍ଦରେ ବିଭୋର ହୋଇଯାନ୍ତି ।
 ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କର କୀର୍ତ୍ତୀ ଗାୟନ କରି ବସନ୍ତି । ଆପେ ଆପେ
 ଦୁଇହାତ ଯୋଡ଼ି ହୋଇଯାଏ ତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ । ଓଡ଼ିଶାର
 ସେହି ବରପୁତ୍ର ପ୍ରାଣନାଥ ଖୋଦିର ଯେ ମଉଡ଼ମଣି
 କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବ ନାହିଁ ।

ପ୍ରାଣନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ ଖୋଦିର ନାମକୁ ମାତ୍ର ବିଧାନ
 ସଭା ସଦସ୍ୟ ନଥିଲେ—ଖୋଦିବାସୀଙ୍କ ପାଇଁ ବାସ୍ତବରେ

ତାଙ୍କ ପ୍ରାଣ କାନ୍ଦି ଉଠୁଥିଲା । ବିଧାନସଭା ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପ୍ରତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଖୋର୍ଦ୍ଧାବାସୀଙ୍କର ନାର୍ଯ୍ୟ ଅଧିକାର ପାଇଁ ସେ ଦାବୀ କରିଛନ୍ତି । ଖୋର୍ଦ୍ଧାର ପ୍ରାଣନାଥ କଲେଜ ଓ କଟଣୀର ହାଇସ୍କୁଲ ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କୁ ଚିର ସ୍ମରଣୀୟ କରି ରଖିଛି ଓ ରଖିଥିବ କାଳକାଳକୁ । ତାଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଗଠିତ ଅନୁଷ୍ଠାନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଛାତ୍ର ଛାତ୍ରୀ, ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷୟତ୍ରୀ, ଅଧ୍ୟାପକ ଅଧ୍ୟାପିକା ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ତ୍ୟାଗ ଓ ଆଦର୍ଶରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇ ପାରିଲେ ତାଙ୍କର ଆତ୍ମା ଅଧିକ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବ କରିବ ଏବଂ ତାଙ୍କର ସମଗ୍ର ଜୀବନର କଳ୍ପନା ଓ ସ୍ଵପ୍ନ ଯେ ଅଗରେ ସାଧିତ ହୋଇ ପାରିବ—ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହର ଅବକାଶ ନାହିଁ ।

ସାଧକ ପ୍ରାଣନାଥ

ଯେଉଁ ମଣିଷ ମଣିଷର ହୃଦୟକୁ ଚିହ୍ନିପାରେ । ମଣିଷକୁ ଭଲପାଇ ପାରେ ଏବଂ ମଣିଷର ମଣିଷ ପଣିଆ କ'ଣ ଶିଖାଇ ପାରେ ସେହିହିଁ ପ୍ରକୃତରେ ଜଣେ ମଣିଷ । ଖାଲି ମଣିଷ କହିଲେ ହେବ ନାହିଁ ସେ ଜଣେ ମହାପୁରୁଷ । ମହାତ୍ମା ପ୍ରାଣନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଜଣେ ମଣିଷ । ନିଜର ସମସ୍ତ ସୁଖ ସୌରଭକୁ ବଳିଦେଇ ସେ ନିଜର ସମଗ୍ର ଜୀବନ ବିନିଯୋଗ କରିଛନ୍ତି ଏହି ଜନଗଣଙ୍କ ହିତ ପାଇଁ । ଏହି ସମାଜର ସେବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଜୀବନବ୍ୟାପୀ ସାଧନା କେବେ ଭୁଲିହେବ ନାହିଁ ।

ସାଧକଟିଏ, ତପସ୍ବୀଟିଏ ଯେପରି ତପ ସାଧନା କରେ । ଦିନରୁତି ଭଗବାନଙ୍କ ପାଦପଦ୍ମରେ ଧ୍ୟାନ ଲୟ କରିଥାଏ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ପ୍ରାଣନାଥ ଜନଗଣଙ୍କ ସେବାପାଇଁ ଓ ଅନ୍ୟାୟ ଅତ୍ୟାଚାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ସବୁବେଳେ ଅଣ୍ଟାଭିଡ଼ି ବାହାରିଛନ୍ତି । କୌଣସି ବିପଦକୁ ଖାତିରି ନକରି ନିଜ ଜୀବନକୁ ବିପନ୍ନ କରି ଯାଇଛନ୍ତି । ତାହାଙ୍କୁ ଆମେ ଭୁଲି ପାରିବା ନାହିଁ । ଏହା ଜଣେ ସାଧକର ସାଧନା ନୁହେଁ ତ ଆଉ କ'ଣ ?

ମାଟିର ମଣିଷ ମାଟିକୁ ଭଲପାଏ

ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କର ନିଜପାଇଁ କୌଣସି ଭଲ ଅଭିଳାଷ କିଛି ନଥିଲା । ତାଙ୍କର ଆଦର୍ଶ ଥିଲା—ସେ ମାଟିର ମଣିଷ, ମିଶିବେ ମାଟିରେ । ତେଣୁ ମାଟିକୁ ସେ ଭାରି ଆଦର କରୁଥିଲେ । ସେ ବହୁ ସମୟରେ ଚାଲି ଚାଲି ଗଲା ବେଳେ ଏ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କୁ କିଏ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ ସେ କହନ୍ତି—ଏଥିରେ ଭାବିବାର କ'ଣ ଅଛି ? ପାଦ ଅଛି, ପ୍ରଶସ୍ତ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ମାଟି ପଡ଼ିଛି । ଆମେ ସେହି ମାଟି ମାଆଁ ଏତେ ଦୂରେଇ ରହିବା କାହିଁକି ? କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, ପ୍ରାଣନାଥ ଥିଲେ କୃଷକ ନେତା, ଚାଷୀ ମୁଲିଆର ନେତା । ଯେ ମାଟିକୁ କର୍ଷଣ କରି ସବୁର ପାଟିରେ ଖାଇବାକୁ ଦାନା ଦେଉଛି । ସେହି କୃଷକଠାରୁ ଆଉ ବଡ଼ ଅଛି କିଏ ଏହି ସମାଜରେ ? ତେଣୁ

ଗୁଣୀ ମୁଲିଆର ନାରୀ ଦାବୀ କିମନ୍ତେ ସେ ସବୁବେଳେ ସ୍ଵର ଉତ୍ତୋଳନ କରୁଥିଲେ । କୃଷକମାନଙ୍କର ସାମୁହିକ ସୁଖ ସୁବିଧା କିମନ୍ତେ ସେ ସବୁବେଳେ ବିଶେଷ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ ।

ଖଟିଖିଆଙ୍କ ପାଇଁ ଦରଦ:-

ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ମନରେ ସବୁବେଳେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଦ୍ଭାସରେ ଖଟିଖିଆ ମେହନତ ମଣିଷ କାହିଁକି ନିଃସ୍ଵ ସର୍ବହରା ହୋଇ ଏ ସମାଜରେ ବାସ କରନ୍ତି ? ସେ କାହିଁକି ତା'ର ବଞ୍ଚିବାର ଯଥାର୍ଥ ନାରୀ ଅଧିକାର ପାଇବ ନାହିଁ ? ସେଥିପାଇଁ ସେ କାବନର ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଲଢ଼େଇ କରୁଛନ୍ତି । ଗୁଣୀ ମୁଲିଆଙ୍କ ହତ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଜନତାଙ୍କଠାରୁ ବିଧାନସଭା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁଠାରେ ସେ ସ୍ଵର ଉତ୍ତୋଳନ କରୁଛନ୍ତି । ଏହି ଦାବୀ ଓ ଅଧିକାର ହାସଲ ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଆହ୍ୱାନ ଥିଲା-- “ଗୁଣୀ ମୁଲିଆ ଏକଜୁଟ ହୁଅ” ଏକତା ବଳରେ ସବୁକଥା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ । ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ତାଙ୍କର ଦୃଢ଼ ଥିଲା ? ଏହାକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ନିଜେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗଠନ ଜରୀଆରେ ମୁନାହିତ କରି ପାରୁଥିଲେ ।

ତାଙ୍କ ଅଞ୍ଚଳର କୌଣସି ଗୃଣୀ ମୂଲ୍ୟା ଶିଳା
 ଜମିଦାରଙ୍କଠାରୁ ଅବହେଳିତ ହେଲେ, କିମ୍ବା କେବେ
 ଅନ୍ୟାୟରେ ଲୁଣ୍ଠିତ ହେଲେ ତା ପାଇଁ ଲଢ଼େଇ କରୁ-
 ଥିଲେ ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରାଣନାଥ । ଏଭଳି ବନ୍ଧୁ ଦୁଷ୍ମାନ୍ତ ତାଙ୍କ
 ଜୀବ ରେ ଘଟିଛି । ଏଥିପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ବନ୍ଧୁବାର ଶିକାର
 ହେବାକୁ ପଡ଼ିଛି । ପୋଲିସ୍‌ର ଚାଲିଗୁଲକ, ଟ୍ରେଲର କଷ୍ଟ
 ଯାଚନା ତାଙ୍କର ଦେହସୁଦ୍ଧା ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ତାଙ୍କ
 ଆଖି ଆଗରେ କୌଣସି ଲୋକ ଅନ୍ୟାୟରେ ଦଣ୍ଡ ପାଇବ
 ତ ହା ସେ କେବେ ବରଦାୟ କରି ପାରୁନଥିଲେ ।

ସେ ଥିଲେ ଦୀନ ଦରିଦ୍ର ଗୃଣୀ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କର ପ୍ରାଣନାଥ ।

ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ସହ ସମ୍ପର୍କ-

ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରାଣନାଥ ମଧ୍ୟ । ଭକ୍ତମୁଖି = ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ
 ସମ୍ପର୍କରେ ଆସିଥିଲେ । ଗୋପବନ୍ଧୁ ସବୁବେଳେ
 କହୁଥିଲେ- “ନର ନାରାୟଣ ସେବାହିଁ ଭଗବତ୍
 ସେବା ଏହି ମୂଲମନ୍ତ୍ରରେ ପ୍ରାଣନାଥ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ ଗଞ୍ଜା
 ବିଶ୍ଵାସୀ । ତେଣୁ ସେହି ଆଦର୍ଶରେ ସେ ଦେଶ ଓ ଜାତିର

ସେବା କରି କୋଟି ଜନଗଣଙ୍କ ମନ ଓ ହୃଦୟକୁ ଜୟ
କରିବାରେ ସକ୍ଷମ ହୋଇ ପାରିଥିଲେ । ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ପରି

ସେ ନିଜ ପିଲା, ପରିବାରକୁ ପଛରେ ପକାଇ କେବଳ
ଜନସେବାରେ ହିଁ ନିଜକୁ ବିନିଯୋଗ କରିପାରିଥିଲେ ।

ଜିଦେଶୀ ବସ୍ତ୍ର ପୋଡ଼ିବା ଅଭିଯୋଗରେ
ଗିରଫ-

ପୂର୍ବରୁ କୁହାଯାଇଛି ଯେ ସେ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ସ୍ବେ
ସମୟ କାରାଗାରରେ ବିତେଇଛନ୍ତି । ଜୀବନକାଳ ମଧ୍ୟରେ

ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସମୟରେ ଦୀର୍ଘ ଦଶଧର ସେ ଜେଲ ଯାଇଛନ୍ତି ।
 ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ବିଦେଶୀ ବସ୍ତ୍ର ପୋଡ଼ା ଅଧ୍ୟାୟ ଅନ୍ୟତମ । ବିଦେଶୀ
 ବସ୍ତ୍ର ପରିତ୍ୟାଗ କରି ହାତରୁଣା ସ୍ୱଦେଶୀ ବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନ
 କରିବା ଥିଲା ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଆହ୍ୱାନ । ତାହାକୁ କାର୍ଯ୍ୟ-
 କାରୀ କରିବା ପାଇଁ ବହୁ ସ୍ଥାନରେ ବିଦେଶୀ ବସ୍ତ୍ରକୁ
 ନଷ୍ଟ କରିବା କରା ଯାଆନ୍ତି ଥିଲେ । ଏକଦା ଏହି ବିଦେଶୀ
 ବସ୍ତ୍ର ପୋଡ଼ିବା ଅଭିଯୋଗରେ ପ୍ରାଣନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ

ଗିରଫ ହୋଇଥିଲେ । କଟଣୀ ଥାନାରେ ଗୋଟିଏ ରାତି
 ରହିବା ପରେ ତାପରେ ୭ ମାସ ପାଟନା ଜେଲ୍ ଜେଲ୍ରେ
 କାରାଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କରିଥିଲେ ।

ଝଡ଼, ବଢ଼ି, ମରୁଡ଼ିରେ ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ସ୍ମୃତି

ଝଡ଼, ବଢ଼ି, ମରୁଡ଼ି ପରି ଦୈବୀ ଦୁର୍ବିପାକରେ ଲୋକମାନେ ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ମନେ ପକାଇ ଏବେବି ଝୁରି ହେଉଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ଲୋକ ନିଜ ପରିବାର ପ୍ରତି, ନିଜ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ପ୍ରତି ସମାନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟି ନଦେଇ ପରର ହିତ ସାଧନ ପାଇଁ ଧାଇଁ ଥାଏ, ତାକୁ ଲୋକେ ଭୁଲିବେ କେମିତି ? ରାଜ୍ୟରେ କୌଣସି ପ୍ରାକୃତିକ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଘଟିଲେ ପ୍ରାଣନାଥ ହେଉଛନ୍ତି ପ୍ରଥମ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେ କି ସକଳ ପ୍ରତିବନ୍ଧକକୁ ପଛରେ ପକାଇ ବିପନ୍ନ ଲୋକଙ୍କ ପାଖକୁ ଧାଇଁ ଯାଆନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ମୁଖରେ ମୁଠେ ଚୁଡ଼ା ଚଢ଼ିଲେ ଦେବାପାଇଁ ତପ୍ତର ହୋଇପଡ଼ନ୍ତି । ଉତ୍କଳରେ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସ ଯେପରି ନିଜ ପୁତ୍ରକୁ ରୋଗଶଯ୍ୟାରେ ଛାଡ଼ି ବନ୍ୟା ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଧାଇଁ ଯାଇଥିଲେ ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରାଣନାଥ ସେହିପରି ନିଜ ପିଲାଙ୍କୁ ପଛରେ ପକାଇ ଅନ୍ୟ ମୁଖରେ ଟିକିଏ ହସ ପୁଟାଇବା ପାଇଁ ଧାଇଁ ଯାଇଛନ୍ତି ।

ଅନ୍ୟାୟ, ଅନୀତି ଶୋଷଣ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଂଗ୍ରାମ-

ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରାଣନାଥ କେବଳ ସ୍ବାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ନଥିଲେ ସେ ଥିଲେ ଚିର ବିପ୍ଳବୀ—ଅଜୀବନ ସଂଗ୍ରାମୀ । ଯେକୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ଅନ୍ୟାୟ, ଅନୀତି, ଶୋଷଣ

କ୍ଷଣିକ ଦେଖିଲେ ସେ ଆଦୌ ସହ୍ୟ କରିପାରୁ ନଥିଲେ ।
 "ସେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାହାର ପ୍ରତିବାଦ କରୁଥିଲେ । ତେଣୁ
 ଶାସନରେ ଥିବା ସରକାର ସବୁବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧୃ କରୁ-
 ଥିଲେ । ସବୁବେଳେ ତାଙ୍କ ମୁଖରେ ମିଠା କଥା । କିନ୍ତୁ
 ପ୍ରତିମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେ ସତକଥା କହିବାରେ କେବେ
 ପଛେଇ ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ପ୍ରତିବାଦର ବହିନୁ ସେ ଖୁବ୍ ସହକରେ
 ଜଳାଇ ଦେଇ ପାରୁଥିଲେ । ଯେହେତୁ ସେ ସମାଜବାଦୀ
 ଚିନ୍ତାଧାରାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସୀ ଥିଲେ—ତେଣୁ ସେ ଉଚ୍ଚ ନୀତି
 ଭେଦ ଭାବକୁ ଦୃଢ଼ କରୁଥିଲେ । ସଭିଙ୍କୁ ସମାନ ଦୃଷ୍ଟିରେ
 ଦେଖୁଥିଲେ । କେହିକେବେ କୌଣସି ଅନ୍ୟାୟ ବା
 ଅବିଚାରର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଲେ ସେ ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ
 ନେଉଥିଲେ । ପ୍ରାଣନାଥ ନିଜକୁ ବିପନ୍ନ କରି ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟାୟ
 ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲଢ଼ିବାକୁ ଆଗେଇ ଯାଉଥିଲେ ।

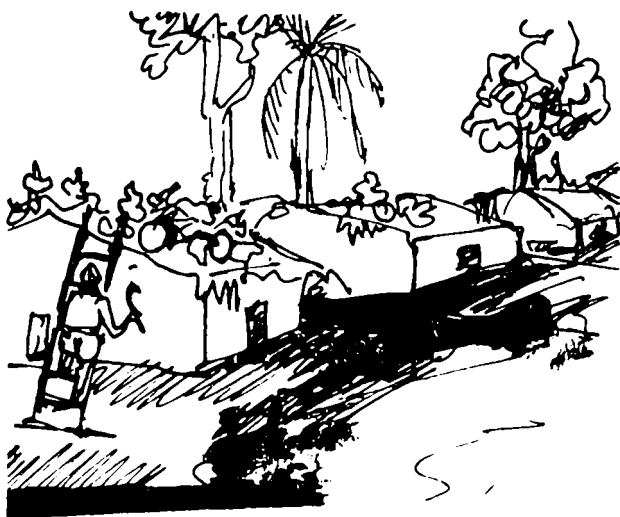
କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପ୍ରାଣନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ

ପ୍ରାଣନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ ପ୍ରଥମେ କଂଗ୍ରେସ ସୋସା-
 ଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ସଭ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ
 ଅବସ୍ଥାରେ ସେ କଂଗ୍ରେସ ଛାଡ଼ି କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ସକ୍ରିୟ
 ସଭ୍ୟ ହେଲେ । ଖାଲି ସଭ୍ୟ ହେଲେ ନାହିଁ, ପ୍ରଗତିଶୀଳ
 ସମାଜବାଦୀ ଚିନ୍ତା ଧାରାକୁ ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟରେ ବିଶେଷ କରି
 ପ୍ରଚାର ଓ ପ୍ରସାର କରାଇଲେ । ଫଳରେ ଓଡ଼ିଶାର କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ
 ପାର୍ଟିର ମୂଳଦୁଆ ପଡ଼ିଲା । ପ୍ରାଣନାଥ ହେଉଛନ୍ତି ଓଡ଼ି-
 ଶାରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ଅନ୍ୟତମ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା । ତେଣୁ ଲୋକ-
 ଜନମାନସରେ ତାଙ୍କ ନାମ ଲୋକପ୍ରିୟ ।

ମାନେ ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କୁ କମ୍ପ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପ୍ରାଣ ନାଥ ପଟ୍ଟ-
ନାୟକ ବୋଲି ଫ୍ରମଶଃ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଓଡ଼ିଆ
ପ୍ରଗତିଶୀଳ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରବକ୍ତା ଭଗବତୀ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ଓ
ଗୋକୁଳ ରାୟ ଚୁଡ଼ାମଣି ଆଦି ତାଙ୍କର ସହକର୍ମୀ ଥିଲେ ।

ଗୁନ୍ଦମାରି ପଡ଼ିଆ ଓ ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରାଣନାଥ-

ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଗୁନ୍ଦମାରି ପଡ଼ିଆ ଫହିତ ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରାଣ-
ନାଥଙ୍କ ଜୀବନର ବହୁ ସ୍ମୃତି ଜଡ଼ିତ । ପ୍ରାଣନାଥ ତାଙ୍କ
ଜୀବନ କାଳ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଗୁନ୍ଦମାରି ପଡ଼ିଆରେ ବହୁ
ସଙ୍ଗଠନ, ବହୁ ସଭା ସମିତି କରିଛନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ସେହି

ଗୁନ୍ଦମାରି ପଡ଼ିଆରେ ଚୁଟିଶ ସରକାର କାରମ୍ବାର ୧୪୪
ଧାରା କାରି କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଣନାଥ ସେଥିପ୍ରତି କୌଣସି

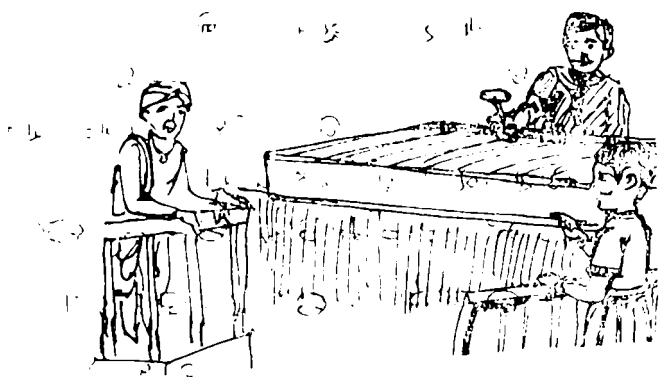
ତୁଷେପ ନକର ଯଥାରୀତିରେ ତାଙ୍କର ସର୍ତ୍ତ ସମିତି କର-
 ଛନ୍ତି । ନୀରବରେ ନୁହେଁ, କୁଖାସନ ବରୁଦରେ, ଶୂଳା
 ଜନିତାବଳୀ ଯଥେଷ୍ଟାଗ୍ରର ବରୁଦରେ କଣ୍ଠପଟାଇ ପ୍ରତି-
 ବାଦର ସ୍ୱର ବାଜି ଛନ୍ତି । ଆଜି ଏ ଖୋର୍ଦ୍ଧାକୁ ସେ ଗୁଳମାରୀ
 ପଡ଼ିଆକୁ ଦେଖିଲେ ଆଖି ଆଗରେ ସେ ପଡ଼ିଆର ରାଜ-
 ନୈତିକ ଇତିହାସର ପୃଷ୍ଠା ଓଲଟି ଯାଏ ।

ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ଜୀବନରେ ଜେଲ୍ ପରେ
 ଜେଲ୍, ମକଦ୍ଦମା ପରେ ମକଦ୍ଦମା ।

ବପୁର ବପୁର ସରେ ନାହିଁ । ସତ୍ୟ ଓ ନ୍ୟାୟ
 ଛିତରେ ଅସତ୍ୟ ଓ ଅନ୍ୟାୟ ଆଜି ମୁଣ୍ଡଟେକି ଉଠୁଛି ।
 ତେଣୁ ଯେତେ କଣ ପଟାଇ ପ୍ରତିବାଦ କଲେ ବି ଅସତ୍ୟ
 ଅନ୍ୟାୟ ଅବିଚାରକୁ ସମ୍ମାନେ ଦୃଢ଼ କରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।
 ସମାଜରେ ଏମତି ଥୋକାଏ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ କି
 ଅନ୍ୟାୟ ଅନୀତିକୁ ବିଶେଷ ଭାବରେ ପ୍ରସାରିତ କରିବାରେ
 ସହାୟକ ହେଉଥାନ୍ତି । ପ୍ରାଣନାଥ କେବଳ ସେହି ଅନ୍ୟାୟ
 ବରୁଦରେ ଲଢ଼ିବାରେ ତାଙ୍କର ସମଗ୍ର ଜୀବନ ବିତାଇଛନ୍ତି ।
 ସେ ଯେପରି ବାରମ୍ବାର ଜେଲ୍‌ପରେ ଜେଲ୍ ଯାଇଛନ୍ତି । ଠିକ୍,
 ସେହିପରି ତାଙ୍କୁ ବାରମ୍ବାର ମକଦ୍ଦମା ପରେ ମକଦ୍ଦମାର
 ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଛି । ବହୁବାର କାଠଗଡ଼ାରେ ଛିଡ଼ା
 ହେବାକୁ ପଡ଼ିଛି ।

ଏ ମକଦ୍ଦମା ନିଜ ଜମି ଜମା କିମ୍ବା ଘରବାଡ଼ି ପାଇଁ ନୁହେଁ,
 ଏ ମକଦ୍ଦମା ଦେଶପାଇଁ, ଜାତି ପାଇଁ ମଣିଷର ଦାବୀ ପାଇଁ
 ମଣିଷର ଅଧିକାର ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାର ବହୁ କ୍ଷ୍ୟାତିସମ୍ପନ୍ନ

ଓଲଟେ ଶୁଣି ହୋଇ ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ମନଦମା ଲାଗି ରହିଲା କିନ୍ତୁ
ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ପ୍ରାଣନାଥ କେତେବେଳେ ହାଜର

କୌଣସି ମନଦମାର ଫଳାଫଳ ପାଇଁ ଆଜ୍ଞେତ ଗୋଟି
ନାହାନ୍ତି କିନ୍ତୁ ଚନ୍ଦ୍ରାରେ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିନାହାନ୍ତି । ଏବଂ ତାଙ୍କ
ଅସୀମ ଯୌର୍ଯ୍ୟ ଓ ସାହସର ପରିଚୟ ମିଳେ ।

ଖୋର୍ଦ୍ଧାର ଫଲଟଣ ପଡ଼ିଆର ଗହଳିଆ
ଆଢ଼ିନ୍ଦାତୋଟା ଘେର ସରସ୍ୱତୀ ଦେଉଳ

ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ଜୀବନୀ ଓ ଖୋର୍ଦ୍ଧାର ଇତିହାସ ଯେ
ଜାଣିଥିବ, ଖୋର୍ଦ୍ଧାର ଫଲଟଣ ପଡ଼ିଆର ଗହଳିଆ ଆଢ଼ି-
ତୋଟା ଘେର ସରସ୍ୱତୀ ଦେଉଳର ସୂତ ଓ ଇତିହାସ
ବର୍ଣ୍ଣୟରେ ଜାଣିପାରିବ । ଏହି ଦେଉଳରେ ଲୁଚିଛି ପ୍ରାଣ-
ନାଥ ମୁକ୍ତି ସଂଗ୍ରାମ ଚଳାଇଥିଲେ । ସେଇଠାରୁ ସେ ସମସ୍ତ

ଖୋଜି । ସବୁ ଡ଼ିଭିଜନର ଆଇନ ଅମଳ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳିନି
ପରିଭ୍ରମଣ କରୁଥିଲେ । ଏହି ସରସ୍ୱତୀ ଦେଉଳକୁ ପ୍ରାଣନାଥ

କେବେ ଭୁଲି ପାରୁନଥିଲେ । ସେ ଦେଉଳର ସ୍ମୃତି ତାଙ୍କର
ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଲଗା ହୋଇ ରହିଥିଲା ।

ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ଅପୂର୍ବ ନିର୍ବାଚନ ପ୍ରଚାର :-

ଆଜିକାଲି ନିର୍ବାଚନ ପ୍ରଚାରରେ ଲୋକମାନେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ
କୋଟିକୋଟି ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରୁଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ
ନିର୍ବାଚନ ପ୍ରଚାର କଥା ଶୁଣିଲେ କେତେ ହେବ ବା ପଡ଼େ ।
୧୯୭୭ ନିର୍ବାଚନରେ ପ୍ରାଣନାଥ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରାର୍ଥୀ
ହେବାକୁ ସ୍ଥିରକଲେ ସେତେବେଳେ ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦା-
ବରୀଶ ମିଶ୍ର ତାଙ୍କୁ ପ୍ରତିବନ୍ଧିତା ନ କରିବାକୁ ପରମଶ

ଦେଲେ । କିନ୍ତୁ ବିପ୍ଳବୀ ସମାଜ ସେବୀ ପ୍ରାଣନାଥ ଝଙ୍କି
ନପଡ଼ି ଦୃଢ଼ ମନୋବଳ ନେଇ ପ୍ରତିଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵିତା କଲେ । ପ୍ରାଣ-
ନାଥ ମାତ୍ର ପାଞ୍ଚଅଣା ପଇସାରେ ନିର୍ବାଚନ ଲଢ଼ିଥିଲେ ।
ମୁଠି ଖାଇ ଗାଁକୁ ଗାଁ ସେ ବୁଲି ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଖରେ
ପହଞ୍ଚି ଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ଲୋକମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦିତ
ହେଉଥିଲେ । ସତକୁ ସତ ସେ ସେଥର ବହୁ ଭୋଟ ପାଇ
ବିପ୍ଳବ ବିଜୟ ଲାଭ କରିଥିଲେ । ନିର୍ବାଚନପରେ ପୃଥ୍ଵୀକା
ଆକାରରେ ଖୋର୍ଦ୍ଧାର ଦାବୀପତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିଲେ ଏବଂ
ସେହି ହସାବରେ ସେ ଦାବୀ ହାତଲ କରିବାକୁ ସକ୍ଷମ ହୋଇ
ପାରିଥିଲେ ।

ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ରଘୁଦିବାକର :-

ରଣପୁରର ବେଜେଲ୍ ଗେଟ୍ ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡରେ ଦୋଷୀ
ସାବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରଘୁ ଦିବାକରଙ୍କୁ ପାସି ଦିଆଗଲା । ରଣ-
ପୁର ଏହି ସଙ୍କଟ ସମୟରେ ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରାଣନାଥ ତାଙ୍କ
ସାହସିକତାର ପରିଚୟ ଦେଇଥିଲେ । ରଣପୁରକୁ କେହି
ପଶିବାକୁ ସାହସ କରୁନଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ରଣପୁର ଥିଲା
ପୋଲିସ ଓ ସୈନ୍ୟଙ୍କର ଲୀଳାଭୂମି । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ
ଲଢ଼ୁଆ ବୀର ପ୍ରାଣନାଥ ତାମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରବେଶ କରି ସେଠାରେ

ଡିଫେନ୍ସ୍ କମିଟି ଗଠନ କରିଥିଲେ ଓ ତାର ସୁପରିଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ
ନିମନ୍ତେ ଆଗୁଆ ହୋଇ ବାହାରିଥିଲେ । ମକଦ୍ଦମା ଲଢ଼ିବା

ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଭୟଭୀତ ପ୍ରଜାଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଶାନ୍ତ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ
କରି ମଧ୍ୟ ଯୋଗାଉଥିଲେ ।

ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ଧର୍ମପତ୍ନୀ ମଞ୍ଜୁରୀ ଦେବୀ-

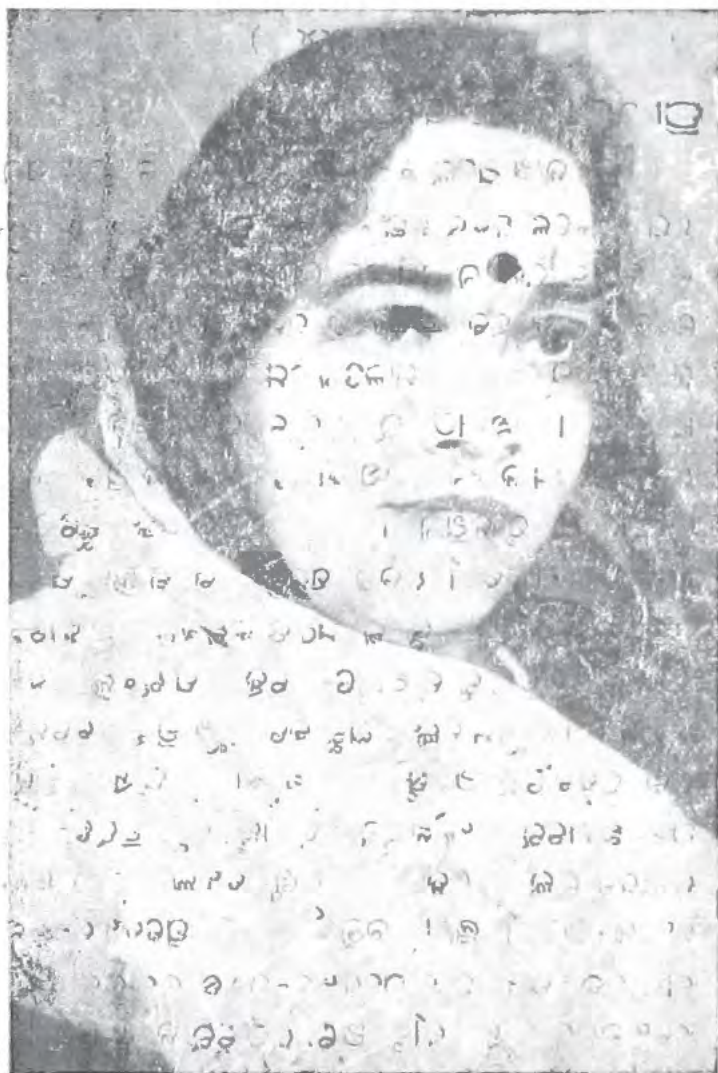
ବୟସ ବୟାନ ବଡ଼ ବୃଦ୍ଧ । ମଞ୍ଜୁରୀ ଦେବୀ ପ୍ରାଣ-
ନାଥଙ୍କ ହାତଧରି ବହୁ ଯାତନା ପାଇ ମଧ୍ୟ ସେ ସବସହା
ଧରଣୀପରି ସବୁ ସହ ଘରଚଲାଇ ପିଲାଙ୍କୁ ମଣିଷ କରି-
ଛନ୍ତି । ସ୍ବାମୀଙ୍କୁ ସାହସ ଦେଇଛନ୍ତି । ଓ ସହଯୋଗ କରିଛନ୍ତି ।
ମଞ୍ଜୁରୀ ଦେବୀଙ୍କ ଜୀବନ ଥିଲା ଠିକ୍ ଏକ ସନ୍ନ୍ୟାସୀର ଜୀବନ ।
ତପସ୍ୟା କଲାପରି ସେ ନିଜର ନଷ୍ଟା ଓ ତପସ୍ୟା ବଳରେ ପ୍ରାଣ
ନାଥଙ୍କ ସଂସାରକୁ ସୁନ୍ଦାର ସଂସାର କରି ଗଢ଼ି ଡୋଳିଥିଲେ

ପଞ୍ଜ ପରଲୋକ ପରେ ମଞ୍ଜରୀ ଦେବୀ ପ୍ରଥମେ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଥିଲେ । ତାପରେ ନିଜକୁ ଦୂତ କରି ନେଇ ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ଅସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାକୁ ଅଗେଇ ଚାଲିଲେ । ନାନାଦି ସାହିତ୍ୟିକ ସାଂସ୍କୃତିକ ଓ ସମାଜସେବୀ ଅନୁଷ୍ଠାନ ସହଜ ସେ ସଫିୟୁ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ ରହିଥିଲେ । ତାଙ୍କଦ୍ୱାରା ସଂଘଟିତ ଗୃହଣୀ ସମାଜର ସେ ସଭାନେତ୍ରୀ ଥିଲେ ।

ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସହିତ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସହାୟତା କରୁଥିଲେ । ମୁକ୍ତି ସଂଗ୍ରାମବେଳେ ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କର ବହୁ ସହକର୍ମୀଙ୍କୁ ନିଜ ଘରେ ଆଶ୍ରୟ ଦେଇ ତାଙ୍କ ଭଲମନ୍ଦ ବୁଝି ଥିଲେ । ଖୋଦି କଲେଜ ପାଇଁ ଦେଖି ଭାବରେ ସେ ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କୁ ସହଯୋଗ କରୁଥିଲେ । ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପରି ସେ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜୀବନକୁ ଖୁବ ଭଲ ପାଉଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମରଣର କିଛି ଦିନ ପୂର୍ବରୁ ସେ ନିଜ ଗ୍ରାମକୁ ମନେପକାଇ ଗୋଟିଏ କବିତା ଲେଖିଥିଲେ ତାହାର କେତେପଦ ଏଠାରେ ଉଦ୍ଧାର କରାଗଲା ।

- "କେତେ ନଦୀ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବନାନୀ
ବିପତ୍ତି ବିଧିକା ପୂର୍ଣ୍ଣ କେତେ ରାଜଧାନୀ ।
ବହୁ ସ୍ଥାନ ବୁଲି ବୁଲି ଦେଖିଲି ଜୀବନେ
ମୋ ଗ୍ରାମ ଚନ୍ଦ୍ରଟି କିନ୍ତୁ ଭାସୁଛି ନୟନେ ।
କିବା ସୁପ୍ତେ କି ଜାଗ୍ରତେ ପଡ଼େ ମୋ ମନରେ
ନିରନ୍ତରେ ଭାବେ ଯାଇ ଦେଖିଥାନ୍ତେ ଥରେ ।"

ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କର ଦୀର୍ଘ ଏଗାର ବର୍ଷ ବିଚ୍ଛେଦ ପରେ ୧୯୮୧ ମସିହା ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୨ ତାରିଖ ଗଣେଶ ଚତୁର୍ଥୀ ରାତିରେ ମଞ୍ଜରୀ ଦେବୀ ଇହଧାମ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ ।

ପ୍ରାଣଧ୍ୟକ୍ ମଧ୍ୟପତ୍ନୀ ମହାରୀ ଦେବୀ

ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ଦାୟାଦ :-

ପ୍ରାଣନାଥ ଥିଲେ ଛଅଟି ପୁତ୍ର ସନ୍ତାନର ଜନକ । ପଞ୍ଚର ମଙ୍ଗଳ କଲେ ନିଜର ମଙ୍ଗଳ ଭଗବାନ କରନ୍ତି । ଏହା ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଛି ବୋଲି କହବାକୁ ହେବ । ଜନସେବାରେ ସମଗ୍ର ସମୟ କିତେଇ ଥିବା ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କର ପୁତ୍ରମାନେ ସମାଜରେ ସମସ୍ତେ ଭଜ ପଦପଦବୀରେ ଅଧିଷ୍ଠିତ । ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କର ବିପ୍ଳବମୟ ଜୀବନ ଭିତରେ ନିଜ ପିଲାମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷାଦୀକ୍ଷା, ଭଲମନ୍ଦ ପ୍ରତି ଲକ୍ଷ୍ୟ ଦେବାକୁ ସମୟ ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ସୁଯୋଗ୍ୟ ପତ୍ନୀ ମଞ୍ଜରୀ ଦେବୀ ନିଜର ସମସ୍ତ ସୁଖ ଶକ୍ତିକୁ ପଛକରି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବହୁ କଷ୍ଟରେ ମଣିଷ କରିଛନ୍ତି । ଯାହାହେଉ ଭଗବାନଙ୍କ ଦୟାରୁ ପୁଅମାନେ ହୋଇ ପାରିଛନ୍ତି ଏକକୁ ଆରେକ । ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ବଡ଼ ପୁଅ ପ୍ରଭାସ ବମ୍ବେରେ ଭଜ ପଦବୀରେ ଅଧିଷ୍ଠିତ । ଦ୍ଵିତୀୟ ପୁତ୍ର ପ୍ରକାଶ ଆମେରିକାରେ ଇଞ୍ଜିନିୟର । ତୃତୀୟ ପୁତ୍ର ପ୍ରଭାତ—ଦଲ୍ଲୀ ଜବାହର ଲାଲ୍ ନେହେରୁ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟର କ୍ଷାତ୍ର-ସଂପନ୍ନ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ । ଚତୁର୍ଥ ପୁତ୍ର ପ୍ରଦ୍ୟୋଷ-ବିଶିଷ୍ଟ ସାମ୍ବାଦକ । ପଞ୍ଚମ ପୁତ୍ର ପ୍ରଦ୍ୟୋତ-ବିଶିଷ୍ଟ ରସାୟନ ବିଜ୍ଞାନୀ ଏବଂ କନିଷ୍ଠ ପୁତ୍ର ପ୍ରଦୀପ୍ତ ଆମେରିକାରେ ଜଣେ କ୍ଷାତ୍ରନାମା ଚିକିତ୍ସକ ।

ଧର୍ମପ୍ରାଣା ମଞ୍ଜରୀ ଦେବୀଙ୍କ ନିଷ୍ଠା ଓ ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ସୁକର୍ମ ବଳରେ ପୁତ୍ରମାନେ ଆଜି ସମାଜରେ ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଏହା କମ୍ ଗୌରବର କଥା ନୁହେଁ ।

ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଆୟୋଜିତ ଯୁବ ସମ୍ମିଳନୀ-

ସୁସ୍ଥ ଶୋଷଣ ବିହୀନ ସମାଜ ଠେନ ନିମନ୍ତେ ଯୁବ ଶକ୍ତିର ଆବଶ୍ୟକତା ପ୍ରାଣନାଥ ମର୍ମେ ମର୍ମେ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ଶୋଷଣ କଷଣ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଂଗ୍ରାମ କରିବା ପାଇଁ ଶିବଶକ୍ତି ହିଁ ପ୍ରକୃତ ଶକ୍ତି । ଯୁବକମାନେ ଚାହୁଁଲେ ଏ ଦେଶ ଓ ଜାତିକୁ ଏକ ନୂତନ ପଥରେ ଆଗେଇ ନେଇ ପାରନ୍ତେ । ଏହା ଶୁଣି ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରାଣନାଥ ୧୯୩୭ ମସିହାର ପବିତ୍ର ଦଶହରାରେ ଗୋକୁଳ ମୋହନ ରାୟ, ରୁଡ଼ାମଣି, ପଣ୍ଡିତମ୍ଭ ମହାନ୍ତି ପ୍ରମୁଖ ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ପ୍ରଥମେ ଖୋର୍ଦ୍ଧାରେ ଏକ ଯୁବ ସମ୍ମିଳନୀ ଡାକିବାକୁ ସ୍ଥିର କଲେ । ଏ ଦିଗରେ ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କୁ ବହୁ ଲୋକ ନିରୁତ୍ସାହିତ କଲେ କିନ୍ତୁ ବିପ୍ଳବୀର ବିପ୍ଳବ କାହା କଥା ଉପରେ ମଉଳି ପାରେନା । ସେ କାହାର ଆଦେଶ ଉପଦେଶକୁ ଭୁଲେପ ନକରି ନିଜ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଅଟଳ ରହିଲେ ।

ସତକୁ ସତ ପଲଟଣ ପଡ଼ିଆରେ ଯୁବ ସମ୍ମିଳନୀ ଆୟୋଜିତ ହେଲା । ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଓ ଆଖପାଖ ଅଞ୍ଚଳର ପାଇକ ପୁଅ ହଜାର ହଜାର ସଂଖ୍ୟାରେ ପାଇକ ପୋଷକ ପିନ୍ଧି ଖଣ୍ଡା ତରୁଆଲ ଧରି ସଭାସ୍ଥଳରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ଏବଂ ସଭାଏଁ ଏକ ନୂଆ ଚେତନାରେ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହେଲେ ।

ବ୍ରତୀସ ଶାସକ ଗୋଷ୍ଠୀ ଓଡ଼ିଆ ପାଇକମାନଙ୍କର ଏ ଚେତନା, ଏ ଏକତା ଦେଖି ଉତ୍ତୁରୀତ ହୋଇଯାଇଥିଲେ ।

ମାତୃଭୂମୀ ଭାରତ ବର୍ଷକୁ ମୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଏହି ସମ୍ମିଳନୀରେ ସମସ୍ତେ ଶପଥ ନେଲେ ।

ଯୁବ ସମ୍ମିଳନୀ ଏଇଠି ବନ୍ଦ ହେଲାଣି । ଏହାପରେ ପୁଣି କଟକଠାରେ ଆହୁର ଏକ ବରଷ ଯୁବ ସମ୍ମିଳନୀ କରାଗଲା । ପ୍ରାଣନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ ଓ ଭଗବତୀ ପାଣିଗ୍ରାହୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ଆଗତ ଏହି ସମ୍ମିଳନୀର ତତ୍କାଳୀନ ଯୁବନେତା ସମାଜସେବୀ ରାମକୃଷ୍ଣ ପତି, କବି ଅନନ୍ତ ପଟ୍ଟନାୟକ, ଓ ସମାଜବାଦୀ ନେତା ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ପ୍ରମୁଖ ମୁଖ୍ୟ ସହଯୋଗୀ ଥିଲେ । ଏହି ସମ୍ମିଳନୀର ସଭାପତି ଥିଲେ ବିଶିଷ୍ଟ ନେତା ସ୍ୱର୍ଗତ ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣ । ଏହି ସମ୍ମିଳନୀର ପ୍ରଭାବ ଓ ପ୍ରେରଣା ସମସ୍ତ ଛାତ୍ର ଓ ଯୁବକଙ୍କୁ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ କରିଥିଲା ।

ନଙ୍ଗଲ ଯା'ର ଜମି ତା'ର

ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରାଣନାଥ ବହୁ ସ୍ଥାନରେ ବହୁବାର କୃଷକ ସମ୍ମିଳନୀମାନ ଡକାଇ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ସଜୀବ କରି ରଖିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସ୍ଳୋଗାନ ଥିଲା—“ନଙ୍ଗଲ ଯା'ର ଜମି ତା'ର” କିଛି ପରିଶ୍ରମ ନକରି ଜମିମାଲିକ ଅର୍ଦ୍ଧଭାଗ ନେବ

ଅଥଚ ଏ ଖଟିଖିଆ କୃଷକ ବରଷ ସାର ପରିଶ୍ରମ କରି
କରି ମରିବ । ତେଣୁ ସେହି ଖଟିଖିଆ କୃଷକଙ୍କ କାନରେ
ପ୍ରଥମେ “ନଙ୍ଗଲ ଯା’ର ଜମି ତା’ର” ଏହି ମହାମନ୍ତ୍ର ଶୁଣାଇ-
ଥିଲେ ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରାଣନାଥ ।

ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ପ୍ରଥମେ ୧୯୪୫ ରେ
ଖୋର୍ଦ୍ଧା ନିକଟସ୍ଥ ଓଲସଂହଠାରେ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରଥମ
ସୁଦୃଢ଼ ପାତ ହେଲା । ଭାଗରୁଷୀ ତା’ର ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱତ୍ୱ ପାଇବା
ପାଇଁ ଆଇନର ଆବଶ୍ୟକୀୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବାକୁ ସେ ବ୍ୟବ-
ସ୍ଥାପକ ସଭାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦାବୀ କଲେ ଏବଂ ଏହି ଦାବୀ
ହାସଲନମନ୍ତେ କୃଷକମାନଙ୍କୁ ସଂଘବଦ୍ଧ କରି ଆନ୍ଦୋଳନ
ଗୁଲୁ ରଖିଥିଲେ ।

ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ଏହି ମୂଳ ଆନ୍ଦୋଳନ ଫଳରେ ଆଜି
‘ଭାଗରୁଷ ଆଇନ’ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇପାରିଛି ।

ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ରୁଷିଆ ପରିଭ୍ରମଣ-

୧୯୭୫ ମସିହାରେ ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରାଣନାଥ ଏକ ସାମ୍ବାଦିକ
ଦଳରେ ରୁଷିଆ ପରିଭ୍ରମଣ କରିବାକୁ ଯାଇଥିଲେ । ରୁଷିଆ
ଗୁଲି ରୁଷିଆରେ ବହୁକଥା ସେ ଅନୁଧ୍ୟାନ କଲେ । ରୁଷିଆକୁ
ଦେଖି ସାରିବା ପରେ ତାଙ୍କ ମନରେ ଗୋଟିଏ ବିରାଟ ପ୍ରଶ୍ନ

ଉଦ୍ରେକ ହେଲା । ରୁଷିଆ ପରି ଆମ ରାଜ୍ୟ କାହିଁକି ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ? ରୁଷିଆର ଚୂଷୀ ମୂଲିଆ ଶ୍ରମିକ, କୃଷକ, ମାନଙ୍କର ଅତି ସୁନ୍ଦର ସ୍ୱଚ୍ଛଳ ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ସେ ଅଭିଭୂତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ସେହିଭଳି ଅବସ୍ଥା ଆମ ଭାରତ ବର୍ଷରେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବ ବୋଲି ସେ ଆଶା ପୋଷଣ କରିଥିଲେ ।

ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଜନହିତକର କାର୍ଯ୍ୟ

ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ବହୁ ଜନହିତକର କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ପଟିଆ-ବନ୍ଧ, କେତକୀଝର ପଥରବନ୍ଧ, ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଓ ବୁଣାଳୀ ସଂଗଠନ ଆଦି ପ୍ରଧାନ ।

ପଟିଆ ବନ୍ଧ-

ପଟିଆ ବନ୍ଧ ବାନ୍ଧିବାର ଦାୟିତ୍ୱ ଓ ନେତୃତ୍ୱ ନେଇଥିଲେ ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରାଣନାଥ । ଶସ୍ତ୍ରା ଭାଷଣ ଦେଇ ନୁହେଁ, ନିଜେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୁଣ୍ଡରେ ମାଟି ବୋଝ ବୋହୁ ବନ୍ଧ ବାନ୍ଧି ଲୋକମାନଙ୍କର ବହୁ ଦିନର ଅସୁ-ବିଧା ଦୂର କରି ପାରିଥିଲେ । ମନରେ ବଳିଥିଲେ ରାଜା ଜମି-ଦାରଙ୍କ ବିନା ସାହାଯ୍ୟରେ ବି ସବୁକଥା କରିଯାଇ ପାରେ— ତାହା ସେ ପ୍ରମାଣ କରି ଦେଇଥିଲେ ।

ବୁଣାଳୀ ସଂଘ

ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଓ ତାହାର ଆଖପାଖ ଅଞ୍ଚଳର ବୁଣାଳୀମାନଙ୍କ ଶୋଚନୀୟ ଅବସ୍ଥାରେ ପ୍ରାଣନାଥ ବିବ୍ରତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଉନ୍ନତ ପାଇଁ ସେ ଗୋଟିଏ ବୁଣାଳୀ ସଂଘ ଗଠନ କରିବାର ଚିନ୍ତାକରି ୧୯୪୮ ମସିହାରେ ଖୋର୍ଦ୍ଧା, କଟଣୀ

ତରବୋଇ, ତରମଲ ଆଦି ଅଞ୍ଚଳର ବୁଣାଳୀମାନଙ୍କୁ ସଂଗ-
ଠିତ କରି ବୁଣାଳୀ ସଂଘ ଗଠନ କରିଥିଲେ । ସେହି ବୁଣାଳୀ
ସଂଘ ଜରୀଆରେ ସେମାନଙ୍କର ଅନେକ ଦାବୀ ପୂରଣ
ହୋଇପାରିଥିଲା ଓ ସେମାନେ ମହାଜନମାନଙ୍କ ଦାଉରୁ ରକ୍ଷା-
ପାଇ ଆସୁଥି ହୋଇ ପାରିଥିଲେ ।

କେତକୀଙ୍କର ଫଥର ବନ୍ଦ

ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର କାକୁଡ଼ିଆ ନିକଟରେ କେତକୀ ଝର ।
ଏଠାରେ ବର୍ଷାଦିନେ ଗାନ୍ଧୀର ବନ୍ୟା ହୁଏ । ବନ୍ୟା
ଦାଉରେ ସତୁର ଅଣୀଟି ଗ୍ରାମର ଲୋକମାନେ ଅସୁବିଧା
ଭୋଗ କରନ୍ତି । ଏହି ବନ୍ୟାଦାଉରୁ ସବୁଦିନ ପାଇଁ ଲୋକଙ୍କୁ
ରକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରାଣନାଥ ଚନ୍ଦ୍ରାକଲେ । କିନ୍ତୁ ସର-
କାରୀ ସାହାଯ୍ୟ ଦିନା ଏହାକୁ କରିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁରୁହ
ବ୍ୟାପାର ବୋଲି ସେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ପାରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ
ତଥାପି ନିଜର ନିଷ୍ଠା ଓ ସାହସ ବଳରେ ସେ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ
କଲେ । ନିଜର ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ସେଠାକାର
ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସଙ୍ଗଠିତ କରି ଏହି ଫଥର ବନ୍ଧଟି କରିବା
ପାରିଥିଲେ । ଏହି ଆନିକଟ ଧରଣର ବନ୍ଧଟି ହେବା ଦ୍ଵାରା
ସତୁରୀ ଅଣୀଟି ଗ୍ରାମର ଲୋକମାନେ ବନ୍ୟା ଦାଉରୁ ରକ୍ଷା
ପାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଶହଶହ ଏକର ଜମି ମଧ୍ୟ ଫସଲ ଉପ-
ଯୋଗୀ ହୋଇପାରିଲା ।

ମାହାର ସଂଘ -

ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ପୁରୀ ଅବସ୍ଥାନ ସମୟରେ ପୁରୀ ମ୍ୟୁନିସି-
ପାଲିଟିର ମାହାରମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସେ ମିଶୁଥିଲେ । ସେମା-

ନଙ୍କୁ ସମାଜରେ ଘୃଣା କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରାଣନାଥ ନିଜେ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଶିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେମାନଙ୍କୁ ସଙ୍ଗ-
ଠିକ କରାଇ ତାଙ୍କୁ ସୁଖ ସୁବିଧାରେ ରଖିବାକୁ ଆପ୍ରାଣ
ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ ।

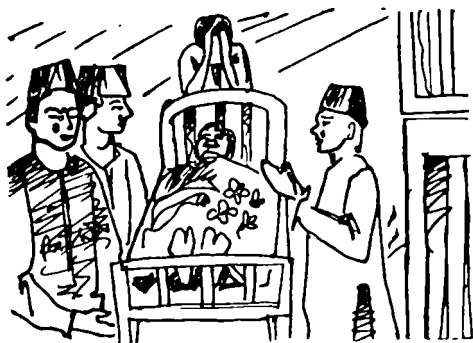
ଦରଦାନ ବୃଦ୍ଧି ଫରୁଦ୍ଦିରେ ଫରଦାନ :-

ସ୍ବାଧୀନତା ପରେ ଫରଦାନ ଧୀରେ ଧୀରେ ଦରଦାନ
ହୁ ହୁ ହୋଇ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଲୋକମାନେ ଅତିଷ୍ଠ
ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଗାଁ ଗହଳର ଲୋକମାନେ କହିଲେ—
“ବ୍ରତୀସ ଅମଳ ବରଂ ଭଲଥିଲା । ଅମେମାନେ ଶସ୍ତ୍ରରେ
ସୁବିଧାରେ ଚଳୁଥିଲା ।”

ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରାଣନାଥ ଏ ଅନ୍ୟାୟ ସହ୍ୟ ପାରିଲେ ନାହିଁ ।
ସରକାର ଓ ପୂର୍ବପତଙ୍କ ମନମୁଖୀ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଦମନ କରିବା
ପାଇଁ ସେ ଏହି ଦରଦାନ ବୃଦ୍ଧି ରୋକିବା ପାଇଁ ପୁରୀରେ
୧୯୭୪ ମସିହାରେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ଏଥି-
ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ପୁଣି ଗିରଫ କରାଯାଇ ବ୍ରହ୍ମପୁର ଜେଲରେ
ରଖାଯାଇଥିଲା ।

ବିପ୍ଳବୀଙ୍କ ଉଦ୍ଧାର

ସଂଗ୍ରାମୀର ସଂଗ୍ରାମ ଖୁବ୍ ଶୀଘ୍ର ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ମାତ୍ର ୭୫ ବର୍ଷ ବୟସରେ ୧୯୭୦ ମସିହା ଅକ୍ଟୋବର ୫ ତାରିଖରେ ସେ ଇହଧାମ ଛାଡ଼ି ଶୁଲିଗଲେ । ତାଙ୍କ ଶରୀର ଅସୁସ୍ଥ ହେବାରୁ ସେ ଯାଇ କଲିକତାରେ ତାଙ୍କ ବଡ଼ ପୁଅଙ୍କ

ପାଖରେ ରହି ଚିକିତ୍ସିତ ହେଉଥିଲେ । ସେହି କଲିକତା ମହାନଗରୀରେ ହିଁ ତାଙ୍କର ଶେଷ ନିଶ୍ୱାସ ଉଡ଼ିଯାଇଥିଲା ।

ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ମରଦେହର ଅବସାନ ହୋଇଗଲା ସତ, କିନ୍ତୁ ଯଶୋଦେହରେ ତାଙ୍କର କେବେ ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇ ପାରେନା । ତାଙ୍କର ସେବାର ସକାଳ ଏଯାବତ ପାହୁନାହିଁ କି ପାହି ପାରେନା ।

ପ୍ରାଣନାଥ ମରି ମଧ୍ୟ ଆଜି ଅମର । କେବଳ ଆଜି ନୁହେଁ ଏମିତି କାଳକାଳକୁ ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରାଣନାଥ ଯେ ଅମର ହୋଇ ରହିଥିବେ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହର ଅବକାଶ ନାହିଁ ।

ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ସ୍ମୃତି ରକ୍ଷା-

ଏ ଦେଶ ଓ ଜାତି, ପ୍ରତି ସରଳ, ନିରାତମ୍ବର, ସ୍ବାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ଦେଶସେବୀ, କୃଷକ ନେତା, ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ଅବଦାନର ତୁଳନା ନାହିଁ । ସେହି ମହାନ ଜନନାୟକଙ୍କ ସ୍ମୃତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏଯାଏଁ ବିଶେଷ କିଛି କରାଯାଇ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଦ୍ଵାରା ଗଠିତ ଖୋର୍ଦ୍ଧାର ମହାବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ତାଙ୍କ ନାମରେ ନାମିତ କରାଯାଇଛି । ତାଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଜଟଣୀ ହାଇସ୍କୁଲରେ ତାଙ୍କର ଏକ ବ୍ରୋଞ୍ଚ ନିର୍ମିତ ପ୍ରତିକୃତି ସ୍ଥାପନ କରାଯାଇଛି । ଖୋର୍ଦ୍ଧାର ପ୍ରାଣନାଥ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ବେଂଚର ପ୍ରତିକୃତି ସ୍ଥାପିତ କରାଯାଇଛି । ତାଙ୍କର ଜୀବନସ୍ମୃତି ଓ ଜୀବନୀ ଉପରେ ଆଧାରିତ ଏକ ଅମୂଲ୍ୟ ସଙ୍କଳନ “ପ୍ରାଣନାଥ ପରିଦ୍ରମା” ନାମରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ବିଶିଷ୍ଟ ଲେଖକ ଡଃ ଅମୂଲ୍ୟ କୃଷ୍ଣ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ତାଙ୍କ ଜୀବନୀ ‘ଅଲିଭା ଶିଖା’ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି ଏବଂ ତାଙ୍କ ସ୍ମୃତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏକ ସ୍ମରଣିକା ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ଏହା ଛଡ଼ା ତାଙ୍କ ସ୍ମୃତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ରାଜଧାନୀ ଭୁବନେଶ୍ଵରରେ ଏକ ସ୍ମୃତି ସମିତି ଗଠାଯାଇ ପ୍ରତି ବର୍ଷ ତାଙ୍କ ଶ୍ରାଦ୍ଧୋତ୍ସବରେ ଓଡ଼ିଶାର ଖ୍ୟାତନାମା ବକ୍ତା ଓ ବିଶିଷ୍ଟ ସାହିତ୍ୟିକ, ଜନନାୟକମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଏକ ସ୍ମାରକୀ ବକୃତାମାଳା ଆୟୋଜନ କରାଯାଉଛି ।